

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Tiina Kullama, Kristel Viru

ÕPPEMATERJAL 6–7-AASTASTE LASTE ARUTLUSOSKUSE ARENDAMISEKS ENO
RAUA „SIPSIKU“ PÕHJAL

Bakalareusetöö

Juhendaja: Nooremlektor Tiia Krass

Tartu 2026

Kokkuvõte

Õppematerjal 6–7-aastaste laste arutlusoskuse arendamiseks Eno Raua „Sipsiku” põhjal

Lähtudes lastekirjanduse võimalustest toetada laste arutlusoskuse arengut, oli bakalaureusetöö eesmärk luua õppematerjal, mis toetab 6–7-aastaste laste arutlusoskuse arengut ning analüüsida lasteaiaõpetajate hinnanguid ja parendusettepanekuid valminud õppematerjalile. Kvalitatiivse uurimuse käigus koostati Eno Raua raamatu „Sipsik“ põhjal õppematerjal ja koguti selle kohta lasteaiaõpetajate hinnanguid poolstruktureeritud intervjuude kaudu. Tulemustest nähtub, et õpetajad pidasid õppematerjali eakohaseks, köitvaks ja arutlusoskuse arengut toetavaks, rõhutades avatud küsimuste ja arutelude olulisust laste mõtlemise aktiveerimisel ning seoste loomisel. Parendusettepanekutes soovitati küsimusi jõukohastada ja seeriapilte arendada. Uurimuse põhjal võib järeldada, et loodud õppematerjal toetab laste arutlusoskuse arengut ja pakub lasteaiaõpetajatele praktilist tuge.

Võtmesõnad: õppematerjal, arutlusoskus, lastekirjandus, avatud küsimused

Abstract

A study material for developing 6–7-year-old childrens' reasoning skills based on Eno Raud's book „Sipsik”

Considering that children's literature supports the development of children's reasoning skills, the aim of this bachelor's thesis was to develop a study material for 6–7-year-old children to develop their reasoning skills through children's literature and related discussions, and to analyse kindergarten teachers' evaluations of the study material and their suggestions. A study material on Eno Raud's book „Sipsik“ was created and data were collected in qualitative study through semi-structured interviews with kindergarten teachers. The results indicate that the study material was age-appropriate, engaging and developed children's reasoning skills through open-ended questions and discussions, activating children's thinking skills. The suggestions concerned adapting the level difficulty of the questions and picture sequence. In conclusion, the devoped study material supports children's reasoning skills and offers practical support for kindergarten teachers.

Keywords: study material, reasoning skills, children's literature, open-ended questions

Sisukord

Sissejuhatus	4
Teoreetiline ülevaade	5
Lastekirjanduse olemus	5
Arutelu olemus	6
Arutlusoskuse arendamine lastekirjanduse kaudu koolieelses eas	7
Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	9
Metoodika.....	10
Õppematerjali koostamise põhimõtted	11
Valim	11
Andmekogumine	12
Andmeanalüüs	13
Tulemused	14
Õppematerjali koostamise põhimõtted	14
Õppematerjali erinevate aspektide tähtsus laste arutlemisoskuse toetamisel	14
Õppematerjali eakohasus, köitvus ja kujundus.....	16
Õppematerjali täiustamise ettepanekud	17
Arutelu.....	18
Tänu sõnad	21
Autorsuse kinnitus.....	21
Kasutatud kirjandus.....	22
Lisad	
Lisa 1. Uuringus osalenute taustaandmed	
Lisa 2. Intervjuukava	
Lisa 3. Väljavõtte QCAMap kodeerimisest	
Lisa 4. Teise uurimisküsimuse pea- ja alakategooriate jagunemine	
Lisa 5. Õppematerjali koostamise põhimõtted arutlemisoskuse toetamiseks	
Lisa 6. Õpetajate muudatusettepanekud ja nende rakendamine	
Lisa 7. Õppematerjal	

Sissejuhatus

Lastekirjandus on oluline vahend laste keelelise, kognitiivse ja sotsiaalse arengu toetamisel. Lugude kuulamine ja nende üle arutlemine pakub lastele võimalust tutvuda erinevate tegelaste, olukordade ja probleemidega ning mõtestada nende kaudu ümbritsevat maailma. Lastekirjandus aitab arendada laste sõnavara, kujutlusvõimet ja eneseväljendusoskust ning toetab seeläbi ka mõtlemis- ja arutlusoskuse kujunemist (Guldenoglu, 2020; Nicolopoulou *et al.*, 2024). Koolieelses lasteasutuses kasutatakse kirjandust sageli õppetegevuse osana, näiteks ettelugemise ja vestlusringide kaudu, mis võimaldavad lastel loetu üle arutleda, oma arvamust väljendada ning teiste mõtteid kuulata. Sellised tegevused toetavad laste arutlemisoskuse kujunemist, mida peetakse oluliseks kognitiivseks oskuseks, mis on seotud probleemide lahendamise, loogiliste järelduste tegemise ja kriitilise mõtlemise oskusega (Józsa *et al.*, 2024; Säre, 2018).

Varasemad uurimused on näidanud, et lastekirjanduse kasutamine õppetegevustes võib positiivselt mõjutada laste keelelist arengut, sõnavara laienemist ja mõistmisoskuse arengut (Foti, 2022; Gizzonio *et al.*, 2021). Ühtlasi on leitud, et arutelud raamatute sisu üle koos õpetaja suunavate küsimustega aitavad lastel seostada loetut oma kogemustega ja arendada verbaalset arutlemisoskust (Gichuru *et al.*, 2024; Säre *et al.*, 2017). Kuigi arutlemisoskuse arendamise olulisust on rõhutatud mitmetes uurimustes, on seda koolieelses eas käsitletud suhteliselt vähe ja sageli on uuringud keskendunud pigem keele- ja lugemisoskuse arengule (Hačatrjana & Namsone, 2024). Lisaks on varasemad Tartu Ülikoolis kaitstud bakalaureusetööd näidanud, et laste jutustamis- ja põhjendamisoskuse arendamise teemat on uuritud piiratud mahu ja väikese valimi põhjal (Soboleva, 2021; Suur, 2024). Sellest tulenevalt on vajalik pöörata suuremat tähelepanu lastekirjanduse teadlikule kasutamisele laste arutlusoskuse arengu toetamisel.

Lähtudes eeltoodust on käesoleva bakalaureusetöö eesmärk luua õppematerjal, mis toetab 6–7-aastaste laste arutlusoskuse arengut ning analüüsida lasteaiaõpetajate hinnanguid ja parentsettepanekuid valminud õppematerjalile. Töö keskendub sellele, kuidas lastekirjandust ja selle põhjal toimuvat arutelu on võimalik kasutada õppetegevustes laste arutlusoskuse toetamiseks. Uurimuse käigus kogutakse lasteaiaõpetajate hinnanguid loodud õppematerjalile, et selgitada selle sobivust õppe- ja kasvatustegevuses kasutamiseks ning saada ettepanekuid materjali edasiarendamiseks.

Teoreetiline ülevaade

Lastekirjanduse olemus

Lastekirjandus hõlmab lastele mõeldud või neile soovitatavat kirjandust, mida lapsed loevad või mida neile loetakse (Haridussõnastik, *s.a.*). Selle eripära seisneb selles, et teosed arvestavad lugeja ealiste iseärasustega ning kirjanduslik kommunikatsioon toimub autor-teksti vahendaja-lugeja vahelises suhtes, mis seob lastekirjanduse nii pedagoogilise kui ka kirjandusliku süsteemiga (Krusten, 1995; Krusten *et al.*, 2006). Lastekirjandus kajastab laste kogemusi ja emotsioone ning käsitleb neile tuttavaid teemasid, nagu inimesed, loomad ja loodus, hõlmates erinevaid ilukirjanduslikke vorme alates muinasjuttudest ja lühijuttudest kuni luuletuste ja liisusalmideni, pakkudes samal ajal nii meelelahutust kui ka hariduslikku väärtust (Guldenoglu, 2020). Lastekirjandus aitab avardada laste silmaringi ning rikastada nende mõtte- ja tundemaailma, toetades ühtlasi laste uudishimu, loovuse ning kriitilise ja kujundusliku mõtlemise arengut ning mõjutades kirjandustegelaste hoiakute kaudu ka lapse isiksuse kujunemist ja maailmapilti (Apriliyani *et al.*, 2024; Mürsepp, 2010).

Laps, keda on tutvustatud kvaliteetsete eakohaste lasteraamatutega, omandab suurema tõenäosusega lugemishuvi ja -harjumuse, mis omakorda toetab sõnavara arengut ning lapse eneseväljendusoskust erinevates suhtlussituatsioonides (Grolig, 2020). Kuna eakohaste ja kvaliteetsete raamatutega kokkupuude aitab kujundada lugemishuvi, rikastada sõnavara ning toetada lapse kognitiivset ja kontseptuaalset arengut, on täiskasvanu roll lastele ette lugemisel määrava tähtsusega (Grolig, 2020; Mürsepp, 2010; Nicolopoulou *et al.*, 2024).

Kontseptuaalne areng viitab sellele, kuidas laps arendab ja kujundab arusaamu, mõisteid ning kategooriaid maailma kohta. See on oluline osa kognitiivsest arengust ning mõjutab, kuidas me mõtleme, õpime ja maailma mõtestame. Nicolopoulou jt (2024) on jõudnud järeldusele, et lisaks kontseptuaalse arengu toetamisele avardavad pildiraamatud oma elavate piltide ja mitmekesise keelekasutusega lapsele maailma lõbusal, kaasahaaraval ja veenval viisil.

Üha enam mõistetakse pildiraamatute tutvustamise olulisust vestlusringis, kuna need toetavad laste arusaamise, sõnavara ning sotsiaalsete oskuste arengut läbi ühise arutelu ja dialoogi (Adak Özdemir *et al.*, 2019; Nicolopoulou *et al.*, 2024; Nyborg *et al.*, 2020). Dialoogi tähtsust laste mõtlemise ja arutlemisoskuse arengus on rõhutanud mitmed autorid, kelle sõnul arenevad teadvus ja mõistmine eelkõige verbaalse suhtlemise kaudu

(Nicolopoulou *et al.*, 2024; Säre *et al.*, 2017). Kuna visuaalselt struktureeritud materjal õpetab lapsi üksikuid kujutisi sidusaks tervikuks järjestama, toetavad pildiraamatud ja seeriapildid sündmuste järjestuse mõistmist ning loovad seeläbi vajaliku eelduse suulise jutustamisoskuse arenguks (Cohn, 2020). Laste väärtus- ja sotsiaalsete oskuste arengut toetab lisaks nii raamatute sisu kui ka nende kasutamise viis, kus keskne roll on arutelul ja kogemuste seostamisel (Adak Özdemir *et al.*, 2019; Foti, 2022). Lapse ja täiskasvanu vahelist suhtlust, mis arendab oskust küsimustest aru saada, vestluses osaleda, kordamööda rääkida ja koos suhelda, saab tõhustada dialoogilise lugemisega. See tähendab, et lapsega koos pildi- ja juturaamatuid vaadeldes või neile raamatuid ette lugedes toimub ka aktiivne vestlus (Padrik *et al.*, 2024).

Arutelu olemus

Arutlemine on kollektiivne mõttevahetus (Eesti Keele Instituut, 2009), mille üks osa on kriitiline mõtlemine (Yarali & Aytar, 2020). Kriitilist mõtlemist on kirjeldatud kui loogikale ja arutlusele tuginevat eesmärgipärast mõtlemisprotsessi, mille kujunemine algab varajases lapsepõlves ja jätkub kogu elu jooksul (Eesti Keele Instituut, 2009; Hačatrjana & Namsone, 2024; Yarali & Aytar, 2020). Säre (2018) peab kriitilise mõtlemise oskust tähtsamaiks oskuseks, mida haridussüsteem saab lapsele anda. Eelkoolieas kujunenud kriitilise mõtlemise ja arutlemisoskus arendavad üldist laste suhtlemisoskust, aitavad lastel mõista eelarvamusi, annavad võimaluse loovaks mõtlemiseks ning arendavad laste probleemide lahendamise oskust (Yarali & Aytar, 2020).

Arutluskäiku võib käsitleda kui eesmärgipärast protsessi, mis suunab probleemide lahendamist ja otsuste tegemist (Ricco 2015; Säre, 2018). Verbaalset arutlemisoskust on tõlgendatud kui võimet väljendada oma seisukohti ja arvamusi ning vastata küsimustele oma kogemustest lähtuvalt (Gichuru *et al.*, 2024; Säre, 2018). Koolieelikute võime oma mõtete üle arutleda ja neid põhjendada ei ole veel täielikult välja arenenud ja nende arutlemist iseloomustab sageli egotsentrism ning tuginemine isiklikele kogemustele, samas võivad arutelud ja kaaslaste mõju nende mõttemaailma kujundada (Józsa *et al.*, 2024; Säre, 2018). See ilmestab hästi, kuidas arutelud võivad laste mõttemaailma muuta. Arutlemisoskus võib kujuneda ilma sekkumiseta, samas leiab Säre (2018), et verbaalne arutlemisoskus kujuneb välja täiskasvanuid kuulates ja nendega suheldes, täiskasvanuid jäljendades ning

nendepoolseid juhiseid kuulates. Laste verbaalse arutlusoskuse arengut toetavad nii laste enda küsimused kui ka õpetaja sihipärane küsimuste kasutamine, mistõttu on oluline suunata lapsi kriitiliselt ja arutlevalt mõtlema (Gichuru *et al.*, 2024; Säre, 2018).

Arutelu soodustab sügavat õppimist. See võimaldab õppijatel kaitsta oma seisukohti, arvamusi ja uskumusi ning arendada järjest keerukamat arutlemisoskust, mis omakorda aitab luua uusi ja keerukamaid seoseid olemasolevate teadmistega (Józsa *et al.*, 2024). Arutelu kui õppemeetod aitab parandada õppijate võimet kriitiliselt mõelda ja probleeme lahendada. Õppemeetod on õpetaja ja õppija ühistegevuse viis, kus õpetaja juhivad õppija tegevust ja esitab õppematerjali (Karm, *s.a.*). Arutelu on peetud efektiivsemaks õppemeetodiks kui traditsioonilist loengumeetodit, kuna selle eesmärk on selgitamine, mõistmine ja usaldusvääruse hindamine (Gichuru *et al.*, 2024; Ricco, 2015). Õppetegevustes toetab arutlemise kujunemist esialgu õpetajapoolne suunav suhtlemine, mille järel hakkavad lapsed ise küsimusi esitama, looma seoseid ning siduma uut teavet oma kogemustega, mis omakorda viib järelduste tegemiseni (Gichuru *et al.*, 2024; Gizzonio *et al.*, 2021).

Arutlusoskuse arendamine lastekirjanduse kaudu koolieelses eas

Varases lapsepõlves kujunevad mitmed olulised kognitiivsed pädevused, mille hulka kuulub ka arutlusoskus (Gizzonio *et al.*, 2021). Alushariduse riiklik õppekava (2025) kirjeldab, et 6–7-aastane laps mõtleb nii kaemuslik-kujundlikult kui ka verbaalselt, mõistab kuuldut, reageerib sellele ning osaleb arutlevas dialoogis. Jutustamisega kokkupuutuvad lapsed läbivad protsessi, mis algab loo kuulamisest ja jõuab kogetu väljendamiseni mängudes ning suhtluses (Gizzonio *et al.*, 2021). Uuringud on näidanud, et koolieelses eas kujunevad keeleoskused loovad aluse hilisematele akadeemilistele võimetele, nagu lugemine, kuulamine, kirjutamine ja suuline eneseväljendus (Gizzonio *et al.*, 2021; Hačtrjana & Namsone, 2024). Oluline on luua lastele tekstirikas keskkond ning rakendada lapsekeskset õpetamisviisi, mis toetab laste autonoomiat, pädevuste kujunemist ja suhtlemisoskuse arengut (Foti, 2022; Gichuru *et al.*, 2024).

Lastekirjanduse kasutamist õppetegevustes peetakse tõhusaks meetodiks laste arengu toetamisel (Škarić & Salhab, 2024). Alushariduse riiklik õppekava (2025) rõhutab, et keele ja kõne valdkonna õppe- ja kasvatustegevuste kavandamisel tuleb kasutada mitmekesise žanriga raamatuid, mis toetavad lugemishuvi ja -valmiduse kujunemist. Koolieelses eas lapsed

puutuvad kirjandusega kokku enamasti täiskasvanute vahendusel ning lasteaialaste jaoks on peamised raamatute tutvustajad õpetajad, kes kujundavad laste arusaama raamatutest kui lõbusast ja harivast õppimisvahendist (Adak Özdemir *et al.*, 2019; Akyol, 2024). Uuringud näitavad, et lugemise sagedus ja kestus mõjutavad laste mõistmis- ja arutlemisoskuse kujunemist ning ettelugemine toimub lasteaedades sageli igapäevaselt (Foti, 2022; Tjäre & Heikkilä, 2023). Selleks, et raamat saaks lapse arengule märkimisväärset mõju avaldada, peab see olema hoolikalt valitud ning vastama lapse arengutasemele (Taimalu *et al.*, 2020).

Õpetajal on oluline roll eakohaste ja sisukate raamatute valimisel ning tutvustamisel (Škarić & Salhab, 2024; Taimalu *et al.*, 2020). Raamatute valimisel tuleb arvestada laste suutlikkusega teksti mõista ja toetada nende võimet loetu põhjal seoseid luua ning järeldusi teha (Škarić & Salhab, 2024). Samuti sõltub raamatu mõju lapse arengule suurel määral sellest, kuidas õpetaja seda õppeprotsessis kasutab ja millise õppimiskeskonna ta loob (Akyol, 2024). Raamatute väärtustamist toetab ka Eesti Lastekirjanduse Keskus (*s.a.*), mis pakub õpetajatele vanusepõhiseid raamatusoovitusi. Raamatute lugemine toetab lisaks varajasele kirjaoskusele ka laste sotsiaal-emotsionaalset, kognitiivset ja arutlemisoskuse arengut, kuna kirjandus pakub lastele võimalust omandada uusi teadmisi ümbritseva maailma kohta (Foti, 2022). Ettelugemisel aitab selge ja väljendusrikas lugemine, sealhulgas erinevate häälte kasutamine, suurendada laste huvi ja keskendumist (Adak Özdemir *et al.*, 2019). Samuti võivad mängulised meetodid ja pildiraamatute kasutamine muuta õppetegevuse kaasahaaravaks ning toetada laste mõtlemisoskuste arengut (Foti, 2022; Nicolopoulou *et al.*, 2024).

Laste arutlusoskuse arengut toetab aruteludes osalemine. Eriti väikestes rühmades on lastel rohkem võimalusi oma mõtteid väljendada ja teiste arvamusi kuulata (Adak Özdemir *et al.*, 2019; Škarić & Salhab, 2024). Säre (2018) rõhutab, et struktureeritud rühmaarutelud ja õpetaja suunavad küsimused aitavad arutlemisprotsessi aktiveerida ja süvendada. Seejuures on oluline kasutada avatud küsimusi, mis julgustavad lapsi mõtlema, oma teadmisi ja kogemusi seostama ning oma vaatenurki selgitama (Gichuru *et al.*, 2024; Säre *et al.*, 2017). Ettelugemine ja sellele järgnev arutelu võimaldavad kaasata õppetegevusse ka tagasihoidlikumaid lapsi ning toetada nende arutlusoskuse arengut (Nyorg *et al.*, 2020; Škarić & Salhab, 2024). Uuringud on näidanud, et õpetaja järjepidev laste kaasamine aruteludesse julgustab lapsi aktiivselt mõtlema ja oma arvamusi väljendama (Nicolopoulou *et al.*, 2024;

Tjärü & Heikkila, 2023). Samal ajal vajavad lapsed küsimustele vastamiseks aega, et luua seoseid ja sõnastada oma mõtteid, mistõttu on oluline pakkuda aruteludes piisavalt mõtlemisaega (Säre, 2018).

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Varasemad uurimused on näidanud, et lastekirjanduse kasutamine õppetegevustes võib positiivselt mõjutada laste keelelist arengut, sõnavara laienemist ja mõistmisoskust ning toetada arutelude kaudu ka verbaalse arutlemisoskuse kujunemist (Foti, 2022; Gichuru *et al.*, 2024; Gizzioni *et al.*, 2021; Säre *et al.*, 2017). Tartu Ülikoolis kaitstud bakalaureusetöödest selgub siiski, et laste jutustamis- ja põhjendamisoskuse arendamist on uuritud piiratud mahus ja väikeste valimite põhjal (Soboleva, 2021; Suur, 2024). See viitab vajadusele pöörata suuremat tähelepanu praktilistele võimalustele, kuidas toetada laste arutlusoskuse arengut lasteaia igapäevases õppetegevuses. Sellest tulenevalt seisneb uurimisprobleem asjaolus, et kuigi teoreetilised käsitlused viitavad lastekirjanduse olulisele rollile laste arutlusoskuse toetamisel, kasutatakse selle võimalusi praktikas piiratud määral. Samal ajal tunnevad lasteaiaõpetajad vajadust valmiskujul õppematerjalide järele, mis toetaksid sihipäraselt arutelude läbiviimist ja laste arutlusoskuse arendamist.

Lähtuvalt teooriast ja uurimisprobleemist on käesoleva bakalaureusetöö eesmärk luua õppematerjal, mis toetab 6–7-aastaste laste arutlusoskuse arengut ning analüüsida lasteaiaõpetajate hinnanguid ja parendusettepanekuid valminud õppematerjalile. Lähtuvalt töö eesmärgist püstitati järgnevad uurimisküsimused:

1. Milliseid õppematerjali koostamise põhimõtteid tuleks järgida õppematerjali koostamisel arutlemisoskuse toetamiseks lasteraamatu põhjal?
2. Millisel viisil toetavad lasteaiaõpetajate hinnangul õppematerjali tekst, pildikaardid ja küsimused laste arutlemisoskuse arengut?
3. Kuidas hindavad lasteaiaõpetajad õppematerjali eakohasust, köitvust ja kujundust?
4. Missuguseid muudatusettepanekuid teevad lasteaiaõpetajad õppematerjali täiustamiseks?

Metoodika

Uuringu käigus koostati esmalt teoreetiline ülevaade, seejärel sellele tuginev õppematerjal. Õppematerjali koostamiseks kasutati ADDIE õpidisaini mudelit, mille järgi koosneb õppematerjali koostamine viiest etapist: vajadusanalüüsist, kavandamisest, väljatöötamisest, rakendamisest ja hindamisest (Kruse, 2002). Valitud mudel võimaldas õppematerjali arendada süsteemselt ja eesmärgipäraselt, tagades selle kooskõla nii õppijate arengutaseme kui ka seatud õpieesmärkidega.

Vajaduse väljaselgitamise etapis kaardistati sihtrühma, kelleks olid 6–7-aastased koolieelses eas lapsed, varasemaid teadmisi, kogemusi ja huvisid (Davis, 2013). Õppematerjal on mõeldud kasutamiseks lasteaia õppe- ja kasvatustegevuses ning selle rakendajateks on lasteaiaõpetajad, kes kasutavad materjali laste arutlemisoskuse toetamiseks. Kavandamise etapis määrati õppetegevused ja nende hindamine (Davis, 2013) ning lähtuti, et õppematerjal oleks kooskõlas alushariduse riikliku õppekavaga (Alushariduse riiklik õppekava, 2025). Väljatöötamise etapis loodi õppematerjal ja hindamismudel (Davis, 2017) ning lähtuti aspektist, et õppimisprotsess oleks lapsi kaasav (Blinkoff *et al.*, 2023). Õppematerjalil kasutusel olevad küsimused arutelu toetamiseks koostasid töö autorid Eno Raua (2012) raamatu „Sipsik” põhjal.

Õppematerjali visuaalide loomiseks kasutati tehisintellekti rakendust *ChatGPT* (OpenAI, 2026), mille abil genereeriti pildid vastavalt autorite nägemusele. Esmalt pildistati Eno Raud (2012) „Sipsik“ tegeleaskuju ja soovitud keskse tegelaskuju saamiseks sisestati tehtud foto tehisintellekti tasulisse versiooni. Seeriapiltide loomiseks kasutati Eno Raua (2012) raamatu „Sipsik” peategelase kirjeldusi. Autorid kontrollisid ja vajadusel kohandasid genereeritud visuaale tehisintellekti abil, tagamaks nende sobivuse õppematerjali eesmärkidega. Kogu protsess võttis kaks nädalat. Piltide loomisel arvestati autoriõiguse põhimõtteid (Autoriõiguse seadus, 2025) ning kõik kasutatud visuaalid on esitatud õppeotstarbel. Rakendamise etapis katsetasid kaheksa lasteaiaõpetajat õppematerjali kolme nädala jooksul. Seejärel viidi nendega läbi individuaalsed intervjuud andmete kogumiseks. Hindamise etapis analüüsiti lasteaiaõpetajate hinnanguid õppematerjali sobivusele 6–7-aastaste laste arutlusoskuse toetamisel ning parendusettepanekuid õppematerjali täiustamiseks.

Õppematerjali koostamise põhimõtted

Õppematerjal on õppetöös kasutatav, kindlale sihtrühmale õpiväljundi saavutamiseks loodud õppimist toetav, keeleliselt korrektne, huviäratav ja arusaadav materjal, mis loob seoseid ka igapäevaeluga (Sõnaveeb, *s.a.*; Villems *et al.*, 2012). Selle töö raames koostatud õppematerjali sihtrühmaks on 6–7-aastased koolieelses eas lapsed, kelle puhul puhul tuleb arvestada alushariduse riiklikus õppekavas (2025) sätestatud arengutulemustega ning tagada materjali vastavus vanusele, arengutasemele ja huvidele toetamiseks lapse aktiivset osalust õppeprotsessis. Järgnevalt on välja toodud põhimõtted, mida bakalaureusetöö autorid pidasid vajalikuks oma õppematerjali koostamisel arvestada:

1. *Eakohasus*. Materjali koostamisel tuleb arvestada lapse vanuse- ning keeleoskuse tasemega (Alushariduse riiklik õppekava, 2025). Õppematerjali eakohasuse tähtsust õppevara valikul on rõhutanud ka lasteaiaõpetajad oma uuringutes (Taimalu *et al.*, 2020).
2. *Mängulisus ja kaasatus*. Koolieelses eas toimub õppimine peamiselt läbi mängu, mistõttu peab õppematerjal olema mänguline ning suunama last küsimusi esitama, põhjendama ja oma mõtteid väljendama, toetades seeläbi kaasatust, sotsiaalset õppimist ja sügavamad teadmiste omandamist (Alushariduse riiklik õppekava, 2025; Blinkoff *et al.*, 2023).
3. *Arusaadavus*. Õppematerjal peab olema arusaadav ning kergesti mõistetav kõigile osapooltele (Villems *et al.*, 2012).
4. *Arutelu võimaldav*. Õppematerjali osad peavad võimaldama lastel vestelda. Oluline on õpetaja roll, kes suunab lapsi arutlema, sest laste arutlusvõime areneb eelkõige, kui neile antakse pidevalt uusi võimalusi arutlemiseks (Gichuru *et al.*, 2024; Säre, 2018).
5. *Seos riikliku õppekavaga*. Alushariduse riiklikus õppekavas (2025) on 6–7-aastaste laste arengutulemused sõnastatud nii, et laps suudab arendada oma suhtlemisoskust, mõista ja töödelda kuuldu sisu, väljendada mõtteid suulises kõnes ning jutustada pildi või kogemuse põhjal.

Valim

Bakalaureusetöö eesmärgist ja uurimisküsimustest tulenevalt viidi läbi kvalitatiivne uuring ning osalejate valimisel kasutati eesmärgipärast valimimeetodit, mille puhul valib uurija

uuringus osalejad teadlikult vastavalt uurimise eesmärgile ja kriteeriumidele (Beilmann & Rämmer, 2025). Kvalitatiivne uurimisviis võimaldab uurijal mõista inimeste kogemusi ja tähendusi, lähtudes sotsiaalse maailma subjektiivsest ning tõlgenduslikust loomusest, kasutades mitteamvulisi andmeid ja tõlgendavat analüüsi (Beilmann, 2025). Eesmärgipärane valim kujunes uuritavatest, kes olid uurijatele kergesti kättesaadavad ja valmis uuringus osalema ning koostatud õppematerjali oma rühma õppetegevustes rakendama ja sellele tagasisidet andma (Beilmann & Rämmer, 2025). Kutse uuringus osalemiseks esitati õpetajatele suulisel teel. Uuringus osalesid ühe lasteaia eri tegutsemiskohtadesse kuuluvad õpetajad ning valimisse kuulus kokku kaheksa õpetajat, saamaks mitmekülgne ülevaade õpetajate hinnangutest loodud õppematerjalile. Uuringus osalemise kriteeriumiks oli uuringu läbiviimise ajal töötamine 6–7-aastaste lastega. Lasteaiaõpetajatele selgitati, et uurimuses osalemine on vabatahtlik ja uuringus osalemisest on võimalik igal ajahetkel loobuda. Uurimuses osalenud lasteaiaõpetajatele tagati konfidentsiaalsus ning intervjuus saadud andmeid kasutati anonüümselt vaid bakalaureusetöö analüüsis ning õppematerjali täiendamiseks. Töös ei kasutata uuritavate pärisnimesid, vaid osalejad on tähistatud koodidega (Õ1, Õ2 jne). Õpetajate haridustase ning lasteaias töötatud aastate arv on esitatud tabelis 1 (Lisa 1).

Andmekogumine

Andmete kogumiseks kasutati poolstruktureeritud intervjuud. Poolstruktureeritud intervjuu korral on intervjuueerijal võimalus muuta küsimuste järjekorda ning vajadusel küsida täpsustavaid küsimusi, mis toetab intervjuu suuna juhtimist (Karatsareas, 2022). Esimesele uurimisküsimusele saadi vastus teooria põhjal, teisele, kolmandale ja neljandale küsimusele poolstruktureeritud intervjuukava alusel õpetajaid intervjuuerides. Intervjuu koosnes 20 küsimusest, millest 3 olid taustküsimused, 15 küsimust lähtusid uurimisküsimustest ning 2 küsimust olid üldise tagasiside ja õppematerjali edaspidise kasutamise kohta. Intervjuukava on esitatud lisades (Lisa 2).

Intervjuud võimaldasid õpetajatel jagada oma kogemusi Eno Raua (2012) raamatu „Sipsik” põhjal loodud õppematerjali katsetamisel 6–7-aastaste laste arutlusoskuse arendamiseks. Intervjuu kavandati ja viidi läbi neljaosalisena, järgides temaatiliselt struktureeritud ülesehitust. Esimene osa hõlmas sissejuhatust ning taustaküsimusi, mille

eesmärk oli koguda andmeid osalejate demograafiliste näitajate ja professionaalse tausta kohta. Teine osa keskendus Eno Raua (2012) teose „Sipsik“ põhjal koostatud õppematerjali sisulisele ja didaktilisele hindamisele. Õpetajatel paluti analüüsida materjali ülesehitust, meetoodilist põhjendatust ning vastavust eelnevalt seatud kriteeriumidele, keskendudes arusaadavusele ja eakohasusele 6–7-aastaste laste arutlusoskuse arendamise kontekstis. Kolmandas osas suunati osalejaid arutlema õppematerjali arendusvõimaluste üle ning esitama nende kogemusele tuginevaid parandusettepanekuid. Neljas osa võimaldas õpetajatel esitada täiendavaid tähelepanekuid ja üldistavaid hinnanguid õppematerjali rakendatavuse, pedagoogilise väärtuse ning praktilise kasutuskogemuse kohta.

Andmeanalüüs

Uuringus teostatud intervjuud salvestati helifailina ja salvestused transkribeeriti tekstiks.ee veebilehel (Olev & Alumäe, 2022). Intervjuu keskmine kestus oli 23 min 15 sek (min 19 min ja max 35 min). Keskmiselt oli ühe transkriptsiooni maht 7 lehekülge ning transkriptsioonide kogumaht oli 56 lehekülge (kirjastiil Times New Roman, 12 pt, reavahe 1,5). Kõnetuvastuse abil koostatud transkriptsioone kontrolliti ja parandati käsitsi, kuulates helisalvestisi korduvalt, tagamaks teksti vastavuse algele kõnele (Linno, 2020). Valmis transkriptsioonide kodeerimiseks kasutati QCAmap keskkonda (Mayring, 2022), kodeerimise näide asub töö lisas (Lisa 3). Intervjuude analüüsimisel lähtuti transkribeeritud intervjuudest ning analüüsi aluseks olid bakalaureusetöö uurimisküsimused.

Andmeanalüüsi usaldusvärsuse tagamiseks kasutati kaaskodeerijat, kelleks oli uurimistöö teine autor, ning lisaks rakendati korduvkodeerimist, mille käigus kodeeris uurija osa andmestikust nädala möödudes pärast esmast kodeerimist uuesti. Kogu kodeerimise käigus tekkis 65 koodi, millest moodustus 10 peakateooriat ja 22 alakateooriat. Teise uurimisküsimuse jaotumine kategooriateks asub joonisel 1 (Lisa 4). Kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemusel saadi ülevaade lasteaiaõpetajate õppematerjali katsetusjärgsest hinnangust, kuidas õppematerjal neid toetas ja mida nad soovitasid muuta. Seejärel otsustati, millised parandusettepanekud viiakse õppematerjali sisse, õppematerjali täiustamiseks. Kõik andmed hoitakse turvalises arvutis ja peale lõputöö kaitsmist andmed kustutakse.

Tulemused

Bakalaureusetöö eesmärk oli luua õppematerjal, mis toetab 6–7-aastaste laste arutlusoskuse arengut ning analüüsida lasteaiaõpetajate hinnanguid ja parendusettepanekuid valminud õppematerjalile. Järgnevas peatükis on esitatud uurimuse tulemused uurimisküsimuste kaupa, tuues välja nii õpetajate hinnangud õppematerjali erinevatele aspektidele kui ka nende soovitused ja tähelepanekud materjali täiustamiseks.

Õppematerjali koostamise põhimõtted

Esimese uurimisküsimuse *Milliseid õppematerjali koostamise põhimõtteid tuleks järgida õppematerjali koostamisel arutlemisoskuse toetamiseks lasteraamatu põhjal?*

vastused kujunesid teoreetilise kirjanduse analüüsi põhjal. Selgus, et õppematerjali koostamisel arutlemisoskuse toetamiseks lasteraamatu abil tuleb arvestada õppematerjali eakohasust, arusaadavust ning lapse kogemusega seotust, et luua õppimiseks jõukohane ja huvipakkuv õppematerjal (Alushariduse riiklik õppekava, 2025; Taimalu *et al.*, 2020). Arutlemisoskuse arengut toetavad eelkõige probleemide püstitamine, avatud küsimused ning arutelu suunamine, mis võimaldavad lastel oma mõtteid väljendada ja põhjendada (Säre *et al.*, 2017). Pildiraamatute kasutamine aitab luua aluse aruteluks, aidates lastel luua seoseid, teha järeldusi ning arendada sügavamalt mõtlemist (Gichuru *et al.*, 2024; Nicolopoulou *et al.*, 2024). Samuti on oluline tagada õppematerjali selge ülesehitus, visuaali ja teksti koosmõju ning juhendite olemasolu, mis toetavad lapse arusaamist ja iseseisvat tegutsemist (Taimalu *et al.*, 2020). Arutlemisoskuse arengut soodustab laste aktiivne kaasamine ning mänguliste elementide kasutamine, mis tõstab õppimise motiveeritust ja toetab arutelus osalemist (Blinkoff *et al.*, 2023). Eeltoodud põhimõtteid illustreerib joonis 2 (Lisa 5).

Õppematerjali erinevate aspektide tähtsus laste arutlemisoskuse toetamisel

Teise uurimisküsimuse *Millisel viisil toetavad lasteaiaõpetajate hinnangul õppematerjali tekst, pildikaardid ja küsimused laste arutlemisoskuse arengut?* andmeanalüüsi põhjal moodustus kolm peakategooriat: küsimuste roll arutlemisoskuse toetamisel, seeriapiltide roll arutlemisoskuse toetamisel, arutlemisoskuse kujunemist toetavad üldised tegurid.

Esimene peakategooria **küsimuste roll arutlemisoskuse toetamisel** käsitleb küsimuste mõju laste arutlemisele, hõlmates nii küsimuste toetavat rolli kui ka arusaadavuse, eakohasuse ja võimalike piirangute olulisust. Alakategooria *küsimuste mõju arutlemisele* all

tõid õpetajad välja, et küsimustel oli oluline roll laste arutlemisoskuse toetamisel, suunates neid oma mõtteid väljendama, põhjendama ja seoseid looma. Rõhutati avatud küsimuste olulisust, mis aitasid lastel arutleda erinevate võimaluste üle (...) *avatud küsimused julgustasid lapsi oma mõtteid põhjendama ning erinevaid võimalusi kaaluma* (...) (Õ7). Ühtlasi toodi välja, et küsimused suunasid lapsi mõtlema ka abstraktsel tasandil (...) *see sundis abstraktselt mõtlema, see toetas laste vastamist* (...) (Õ1), mis toetas laste mõtlemise arengut.

Alakategooria **küsimuste arusaadavus ja eakohasus** all selgus, et küsimuste arusaadavust ja eakohasust hinnati erinevalt. Leiti, et lihtne ja konkreetne sõnastus toetas laste keskendumist ja vastuste sõnastamist (...) *toetas lapse mõttekäiku ja aitas lapsel oma mõtteid koondada* (...) (Õ3). Samas selgus, et osad küsimused olid lastele keerulised ja vajasisid õpetajapoolset täiendavat selgitust (...) *mõne koha peal olid küsimused natuke keerulised* (...) (Õ5). Selleks, et küsimused oleksid laste arutlusoskust toetavad, peavad need olema laste jaoks arusaadavad ning vastama nenede arengutasemele. Alakategooria **küsimuste piirangud arutlemisel** all tõid õpetajad välja, et kuigi küsimused toetasid arutlemist, siis olid ka mõningased piirangud (...) *toetasid pigem individuaalset vastamist, kuid omavahelist arutelu tekkis vähe* (...) (Õ8), mistõttu on küsimuste avatus määrava tähtsusega.

Teine peakategooria **seeriapiltide roll arutlemisoskuse toetamisel** käsitleb seeriapiltide mõju laste arutelule, hõlmates nii nende toetavat rolli, seostamist isiklike kogemustega ja emotsioonide esilekutsumist kui ka võimalikke piiranguid. Alakategoorias **seeriapiltide roll arutlemisoskuse toetamisel** selgus, et õpetajad hindasid seeriapilte oluliseks õppematerjali osaks, mis toetab arutlemises osalemist (...) *piltide toel said lapsed kergemini jutustada, mis toimub ja miks* (...) (Õ7). Samas oli ka arvamus, et seeriapildid ei ole kõigile lastele vajalikud (...) *mina ei näe koolieelikutel enam vajadust pildimaterjali jaoks* (...) (Õ3). Alakategoorias **seeriapiltide mõju kaasatusele ja isiklikule seostamisele** selgus, et seeriapildid toetasid oluliselt laste kaasatust ja võimaldasid neil seostada käsitlevat sisu isiklike kogemustega (...) *lapsed hakkasid enda mingisugust olukorda rääkima* (...) (Õ4). Lisaks selgus, et seeriapildid toetasid laste omaalgatuslikkust ja osalemist (...) *nad ise hakkasid piltide üle arutlema, see pakkus neile väga huvi* (...) (Õ1).

Kolmas peakategooria **arutlemisoskuse kujunemist toetavad üldised tegurid** käsitleb õpetaja rolli ning õppematerjali tähtsust laste arutlemisoskuse arendamisel. Kuigi õppematerjal pakkus olulist tuge, mõjutas arutelu kvaliteeti õpetaja oskus lapsi teadlikult

suunata ja toetada (...) lihtsalt küsimuse õhku paiskamine ei vii alati edasi (...) (Õ3).

Õppematerjali eakohasus, köitvus ja kujundus

Kolmanda uurimisküsimuse *Kuidas hindavad lasteaiatõpetajad õppematerjali eakohasust, köitvust ja kujundust?* andmeanalüüsi põhjal moodustus kolm peakategooriat: õppematerjali mõistetavus ja eakohasus, õppematerjali köitvus ja laste kaasatus, õppematerjali kujundus ja ülesehitus.

Esimene peakategooria **õppematerjali mõistetavus ja eakohasus** käsitleb õppematerjali arusaadavust, vastavust laste arengutasemele ning seotust laste kogemuste ja võimekusega. Alakategoorias *küsimuste mõistetavus ja eakohasus õppematerjalis* selgus, et õpetajate hinnangul olid õppematerjali küsimused enamasti eakohased ja lastele mõistetavad (...) *küsimused olid jutust lähtuvad, jõukohased ja võimaldasid lastel juttu meelde tuletada* (...) (Õ7). Samas ilmnes ka olukordi, kus lastel oli küsimusi keeruline mõista (...) *mõned küsimused olid keerulised, kuna laste sõnavara on ahtraks jäänud* (...) (Õ1). Selgus, et kuigi küsimused olid enamasti eakohased, siis mõningatel juhtudel oli vajadus küsimusi selgitada. Alakategoorias *seotus lapse kogemuse ja teadmistega* ilmnes, et õpetajate hinnangul toetas õppematerjal seoste loomist isiklike kogemustega (...) *laps tundis ennast seal ära ja ta sai aru, millest on jutt* (...) (Õ2). Lisaks õppematerjali sidumine laste igapäevaeluga suurendas nende huvi (...) *ma sidusin selle kevadise teemaga ja see tekitas huvi* (...) (Õ5). Alakategoorias *õppematerjali kohandatavus erinevatele lastele* selgus, et õpetajad pidasid oluliseks õppematerjali paindlikkust ja kohandatavust vastavalt laste võimetele (...) *oli ju kahte tüüpi küsimusi* (...) (Õ4). Samas rõhutati õpetajate olulist rolli laste toetamisel küsimuste kohandamisel või ümber sõnastamisel (...) *õpetajana pidin juurde rääkima* (...) (Õ1). Lisaks toodi välja, et õppematerjali saab kasutada samuti individuaalsetes tegevustes sõnavara arendamisel.

Teine peakategooria **õppematerjali köitvus ja laste kaasatus** käsitleb õppematerjali huvipakkuvust lastele, laste aktiivset osalemist ning kaasatuse ja arutelu kujunemise toetamist. Alakategooria *laste aktiivne osalus ja huvi* all tõid õpetajad välja, et õppematerjal oli lastele köitev (...) *lapsed osalesid arutelus ja piltide reastamises ning jutustamises* (...) (Õ7). Ilmnes, et materjal innustas lapsi omaalgatuslikule tegevusele (...) *peale tegevust jäid ka kaardid lastele mängimiseks, nad said ise omavahel koostööd teha* (...) (Õ3). Alakategoorias

õppematerjali emotsionaalne mõju ja huvipakkuvus tõid õpetajad välja, et seeriapildid äratasid lastes huvi ja toetasid emotsionaalset kaasatust (...) *pildid olid ilusad, lastesõbralikud, helged, tekitasid lastes emotsioone* (...) (Õ1). Selgus, et laste huvi õppematerjali vastu tekitas ka õpetajatel emotsioone (...) *õpetajana kõrvalt vaadates oli see soe vaade* (...) (Õ3).

Alakategooria **arutelu ja kaasatust toetavad tegurid** all tõid õpetajad välja, et õppematerjal soodustas arutelu ning enda mõtete väljendamist (...) *lapsed hakkasid kohe lennukalt ise jutustama* (...) (Õ4). Oluliseks peeti ka ettelugemise rolli (...) *jutt on meie rühmas väga oluline ja nad kõik ootavad seda* (...) (Õ2).

Kolmas peakategooria **õppematerjali kujundus ja ülesehitus** käsitleb õppematerjali visuaali, piltide ja küsimuste koosmõju arusaadavusele ning kasutusmugavust. Alakategooria **pildimaterjali kvaliteet ja sobivus** tõid õpetajad välja seeriapiltide sobivuse (...) *iga pilt, mida laps saab vaadata, on talle abiks* (...) (Õ6) (...) *pildid toetasid huvi* (...) (Õ8). Alakategoorias **küsimuste ja piltide koosmõju arusaadavusele ning eakohasusele** selgus, et õpetajate hinnangul toetas pildimaterjal küsimuste mõistmist (...) *isegi kui jutus olid mõned sõnad, mida lapsed ei mõistnud, siis piltide pealt said aru* (...) (Õ3). Alakategoorias **õppematerjali kasutusmugavus ja ülesehitus** selgus, et õpetajad hindasid õppematerjali kasutusmugavust positiivselt (...) *küsimuste kaardid olid paraja suurusega, mugav oli käes hoida* (...) (Õ3). Rõhutati ka materjali mitmekülgsust (...) *ka sõnavara arendamist oleks väga hea teha* (...) (Õ1).

Õppematerjali täiustamise ettepanekud

Neljanda uurimisküsimuse *Missuguseid muudatusettepanekuid teevad lasteaiasõpetajad õppematerjali täiustamiseks?* andmeanalüüsi põhjal toodi välja konkreetseid ettepanekuid õppematerjali täiustamiseks. Suurimat tähelepanu vajavad õpetajate hinnangul küsimuste sõnastus ja arutlemist toetav sisu (...) *küsimused olid kohati keerulised ja erineva arengutasemega lastele raskesti mõistetavad* (...) (Õ1) ning küsimuste arv peatükkide lõikes (...) *võikski olla ainult kindel arv küsimusi, mõnes peatükis oli rohkem, mõnes vähem. Selline neli-viis küsimust peatüki kohta oleks optimaalne* (...) (Õ3). Tähelepanu juhiti ka seeriapiltide suurusele (...) *pildid võiksid suuremad olla, et grupis oleks parem kasutada ja kõik lapsed näeksid ilusti. A5 suurus näiteks* (...) (Õ7) ja selgusele kasutamisel (...) *suuremad, paremini eristatavad mõne peatüki puhul, spikker taga, et õpetaja saaks kindel olla, kas on õige*

järjekord (...) (Õ8). Kogu õppematerjali kasutusmugavuse poole pealt sooviti, et materjal oleks peatükkide kaupa kokku köidetud (...) *hetkel olid küsimused ja pildid peatükkidena eraldi kokku pandud, aga nad võiks olla kuidagi köidetud, et oleks lihtsam neid sorteerida (...)* (Õ1).

Suurem osa muudatusettepanekutest on valminud õppematerjali sisse viidud. Näiteks on lihtsustatud küsimuste sõnastust, ühtlustatud küsimuste arvu peatükkide lõikes ning seeriapildid on tehtud kaks korda suuremaks. Õpetajate poolt tehtud muudatusettepanekutest õppematerjali sisu ja vormistuse kohta ei teostatud vaid üht – suurendada seeriapiltide arvu. Töö autorid leiavad, et neli pilti ühe peatüki kohta on optimaalne ning aitab lastel endil lugu jutustada. Õpetajate muudatusettepanekud on esitatud tabelis 2 (Lisa 6).

Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärk oli luua õppematerjal, mis toetab 6–7-aastaste laste arutlusoskuse arengut ning analüüsida lasteaiaõpetajate hinnanguid jaarendusettepanekuid valminud õppematerjalile. Töö käigus koostati Eno Raud (2012) raamatu „Sipsik” põhjal õppematerjal, mida katsetas kaheksa õpetajat ning millele anti intervjuu käigus oma hinnang ja tagasiside. Uurimisküsimustele tuginedes arutletakse järgnevas peatükis tulemuste üle, seostatakse need teooriaga ning tuuakse välja töö piirangud ja praktiline väärtus.

Esimese uurimisküsimusega analüüsiti milliseid põhimõtteid tuleks järgida õppematerjali koostamisel arutlemisoskuse toetamisel lasteraamatu põhjal. Uurimisküsimuse tulemused viitavad sellele, et arutlemisoskuse toetamine õppematerjali kaudu sõltub õppematerjali kõikidest osadest, mitte üksikutest aspektidest. Teooriast selgus, et oluline on eakohasuse ja arusaadavuse tagamine ning seotus lapse isiklike kogemustega. Lisaks soodustab arutlemisoskuse kujunemist sisendi andmine ja probleemide püstitamine, mis annavad lapsele võimaluse oma mõtteid väljendada ja põhjendada (Säre *et al.*, 2017). Pildiraamatute kasutamine õppetegevuses toetab arutelu, aidates lastel seoseid luua ja järeltõlgendusi teha (Gichuru *et al.*, 2024; Nicolopoulou *et al.*, 2024). Eelnevat arvestades saab tõlgendada, et pildimaterjal pakub lastele visuaalset tuge enda mõtete väljendamisel ja arutlemises osalemisel. Lisaks võimaldab läbimõeldud küsimuste esitamine arendada laste põhjendamise ja kriitilise mõtlemise oskust, mis on arutlemisoskuse kujunemise juures

oluline osa. Seega saab järeldada, et arutlemisoskuse kujunemise toetamine on protsess, kus olulist rolli mängivad nii materjali ülesehitus, sihipärased küsimused ja visuaalne tugi.

Teise uurimisküsimusega sooviti teada, millisel viisil toetavad lasteaiaõpetajate hinnangul õppematerjali tekst, pildikaardid ja küsimused laste arutlemisoskuse arengut. Intervjuudest selgus, et õppematerjali kasutamine mõjutab arutlemisoskuse kujunemist, toetades laste mõtete väljendamist ja seoste loomist. Olulisena toodi välja, et küsimuste ja seeriapiltide toel saavad lapsed oma arvamust väljendada ning arutleda nii kuuldu kui isiklike kogemuste üle. Nicolopoulou jt (2024) rõhutavad, et pildiraamatud aitavad lastel maailma kujundlikult mõista, pakkudes visuaalset tuge eneseväljenduse arengule, lisaks on erinevad uuringud leidnud, et lastekirjandus ja visuaalsed õppematerjalid rikastavad laste mõttemaailma ning soodustavad loovat mõtlemist (Apriliyani *et al.*, 2024; Mürsepp, 2010). Tulemuste põhjal võib järeldada, et kui laps saab nii visuaalset kui verbaalset tuge, suureneb võimalus keskenduda seoste loomisele ning oma mõtete sõnastamisele. See võib omakorda selgitada, miks õpetajad avaldasid arvamust, et lapsed suudavad küsimuste ja piltide toel paremini arvamust väljendada. Uurimistulemuste põhjal võib väita, et kõik õppematerjali osad on olulised ning toetavad laste arutlemisoskuse arengut mitmekülselt. Nii tekst, pildikaardid kui küsimused toetavad teineteist – tekst loob tähendusliku konteksti, pildid toetavad mõistmist ja seoste loomist, küsimused suunavad ja süvendavad mõtlemist.

Kolmanda uurimisküsimusega sooviti teada, kuidas hindavad lasteaiaõpetajad õppematerjali eakohasust, köitvust ja kujundust. Erinevad uurimused on välja toonud, et kvaliteetne õppematerjal peab olema lapsele eakohane, toetama teksti mõistmist ja seoste loomist (Taimalu *et al.*, 2020; Škarić & Salhab, 2024). Intervjuudest selgus, et enamasti pidasid õpetajad õppematerjali eakohaseks ja lastele mõistetavaks, kuid mõningatel juhtudel vajasisid lapsed õpetajapoolset lisaselgitust. Vajadus õpetajapoolse lisaselgituse järele võib viidata sellele, et ka hästi koostatud õppematerjal vajab paindlikku vahendamist. See kinnitab varem välja toodud seisukohti, mille järgi on õpetajal oluline roll õppematerjali tähenduslikul kasutamisel ja õpitava vahendamisel lastele (Škarić & Salhab, 2024; Taimalu *et al.*, 2020). Arvestades, et koolieelses eas on laste mõtlemine enamasti kaemuslik-kujundlik, aitab visuaalne materjal kujundada käsitletava õppeteema konkreetsemaks ja kergemini mõistetavamaks. Lisaks märkisid uuringus osalenud õpetajad, et õppematerjal tekitas lastes huvi ka vabamängu ajal, kus lapsed reastasid iseseisvalt seeriapilte ning arutlesid piltide üle.

Õpetajate arvamuste põhjal saab väita, et õppematerjali haakuvus lapse kogemusega muudab arutelu tähenduslikumaks ja lapsel on suurem huvi enda mõtteid väljendada. Laste huvi ja omaalgatuslikud tegevused viitavad sellele, et visuaalne tugi ei ole üksnes illustreeriv, vaid toimib ka suunava ja käivitava tegurina. Nii käesolevas uurimuses osalenud õpetajate hinnangud kui teoreetilised allikad (Foti, 2022; Škarić & Salhab, 2024) viitavad sellele, et köitev ja hästi kujundatud õppematerjal toetab kooleelses eas laste arutlemisoskuse kujunemist.

Kokkuvõtvalt näitavad lasteaiaõpetajate tagasiside ja esitatud muudatusettepanekud, et valminud õppematerjal on tervikuna asjakohane 6–7-aastaste laste arutlusoskuse arendamiseks, kuid seda on võimalik parendada sihipäraste täienduste kaudu. Eelkõige töid õpetajad esile vajadust küsimuste sõnastust jõukohastada vastavalt laste arengutasemele ning tuua sisse rohkem põhjus-tagajärg seoseid loovaid ja emotsioone puudutavaid küsimusi. Kuna liiga lihtsad küsimused ei aktiveeri arutelu ning liiga keerulised pidurdavad arutelus osalemist, siis on oluline küsimused jõukohastada laste võimete järgi. Gichuru jt (2024) väidab samuti, et küsimuste raskusaste ja sõnastus on otseselt seotud laste arutlemisoskuse arenguga. Õpetajad rõhutasid seeriapiltide olulisust, nende parema mõistmise huvides soovitati muuta seeriapildid suuremaks. Õpetajate ettepanekud seeriapiltide suuruse ja struktureerimise kohta näitavad seda, et visuaalne tugi on lapsi toetav ning mõjutab laste huvi õppetegevuses osaleda, aidates nii kaasa teksti mõistmisele ja seoste loomisele (Adak Özdemir *et al.*, 2019; Nicolopoulou *et al.*, 2024). Õpetajad leidsid, et õppematerjal toetab nii õpetaja tööd kui ka laste aktiivset osalust ning sellest tulenevalt võib järeldada, et valminud õppematerjal toetab 6–7-aastaste laste arutlusoskuse arengut, kui seda täiendada vastavalt õpetajate praktilisele kogemusele ja soovitudele.

Bakalaureusetöö üheks piiranguks on väike valim, kuna uurimuse tulemused tuginevad kaheksa lasteaiaõpetaja arvamustele antud õppematerjali kohta. Seetõttu kajastavad saadud tulemused eelkõige uuringus osalenud õpetajate subjektiivseid kogemusi ja tõlgendusi ning nende põhjal ei ole võimalik teha laiapõhjalisi üldistusi kõikide lasteaiaõpetajate kontekstis. Edaspidiseks soovituseks on valimi suurendamine saamaks laiem ja üldistatavam ülevaade õppematerjali mõjust laste arutlemisoskuse arengule. Sellega seonduvalt on oluline soovitada järgnevateks uuringuteks lasteraamatute senisest suuremat rakendamist arutlusoskuse arendamisel ning mitmekülgsete õppematerjalide loomisel. Bakalaureusetöö

praktiliseks väärtuseks on unikaalse sisuga õppematerjal, mida katsetasid erineva tööstaazi ja kogemusega lasteaiaõpetajad, kelle kaasamine võimaldas saada mitmekülgse ülevaate õppematerjali sobivusest ja kasutusvõimalustest lasteaias ning praktilisi soovitusi õppematerjali täienduste osas.

Tänuõnad

Autorid tänavad juhendajat põhjaliku tagasiside, väärtuslike nõuannete ja toetuse eest kogu tööprotsessi vältel. Autorid tänavad õppematerjali rakendanud ja tagasisidet andnud lasteaiaõpetajaid ning tegevustes aktiivselt osalenud lapsi. Lisaks avaldavad autorid tänu oma peredele, lähedastele, sõpradele ja kolleegidele, kelle toetus tegi töö valmimise võimalikuks.

Autorsuse kinnitus

Kinnitame, et oleme koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega. Mõlemad töö autorid panustasid igasse bakalaureusetöö osasse. Ühiselt panustati teooria läbitöötamise ja kirjutamise, õppematerjali kavandamise ja väljatöötamise, andmete kogumise, töötlemise ning analüüsimise. Tiina ja Kristel koostasid õppematerjali küsimused ja pildimaterjali ühiselt. Tiina intervjueris viit ning Kristel kolme õpetajat, mõlemad autorid transkribeerisid ja kodeerisid intervjuud. Tiina lõi kategooriad ja Kristel täiendas. Eelnevat arvesse võttes panustasid mõlemad autorid töö valmimise.

Tiina Kullama, Kristel Viru

/allkirjastatud digitaalselt/

11.05.2026

Kasutatud kirjandus

- Adak Özdemir, A., Hıdır, F., Özdemir Beceren, B. (2019). Examining the use of picture books in preschool education institutions. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 15(2), 535-559. Doi: 10.17263/jlls.586235
- Akyol, T. (2024). Promoting Young Children's Right to Participate in the Classroom through Picture Books. *Child Indicators Research* 17, 1217–1237.
<https://doi.org/10.1007/s12187-024-10117-6>
- Alushariduse riiklik õppekava. (2025). Riigi Teataja RT I, 13.08.2025, 1
<https://www.riigiteataja.ee/akt/113082025001>
- Apriliyani, N., Nurdin, & Restoringroem. (2024). The Role of Literature in Early Childhood Education (Case Study of Kindergarten X Bekasi). *Multidisciplinary Journal of Systemic and Innovative Research*, 1(1), 21–25.
<https://journalwbl.com/index.php/mjsis/article/view/14>
- Autoriõiguse seadus. (2025). Riigi Teataja RT I, 12.07.2025, 9
<https://www.riigiteataja.ee/akt/112072025009>
- Beilmann, M. (2025). Kvantitatiivne ja kvalitatiivne uurimisviis. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/kvantitatiivne-ja-kvalitatiivne-uurimisviis/>
- Beilmann, M. & Rämmer, A. (2025). Valimi moodustamine. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/valimi-moodustamine/>
- Blinkoff, E., Nesbitt, K. T., Golinkoff, R. M., & Hirsh-Pasek, K. (2023). Investigating the contributions of active, playful learning to student interest and educational outcomes. *Acta psychologica*, 238, 103983. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2023.103983>
- Cohn N. (2020). Visual narrative comprehension: Universal or not? *Psychonomic bulletin & review*, 27(2), 266–285. <https://doi.org/10.3758/s13423-019-01670-1>
- Davis, A. L. (2013). Using instructional design principles to develop effective informatioliteracy instruction: The ADDIE model. *College & Research Libraries News*, 74(4), 205–207. <https://doi.org/10.5860/crln.74.4.8934>
- Eesti Keele Instituut. (2009). [EKSS] "Eesti keele seletav sõnaraamat" 2009
- Eesti Lastekirjanduse Keskus. (s.a.). <http://www.elk.ee/>

- Foti, P. (2022). Cultivating literacy skills through children's literature in early years: Theoretical and practical assumptions. *European Journal of Education Studies*, 9(7).
<https://doi.org/10.46827/ejes.v9i7.4384>
- Gichuru, M., Maton, R., Nagel, M., & Lin, L. (2024). Engaging Children in Philosophical Inquiry through Picturebooks. *Athens Journal of Education*, 11(2), 129-142.
<https://doi.org/10.30958/aje.11-2-3>
- Gizzonio, V., Bazzini, M. C., Marsella, C., Papangelo, P., Rizzolatti, G. & Fabbri-Destro, M. (2021). Supporting preschoolers' cognitive development: Short- and mid-term effects of fluid reasoning, visuospatial, and motor training. *Child Development*, 93(1), 134-149.
<https://doi.org/10.1111/cdev.13642>
- Grolig, L. (2020). Shared storybook reading and oral language development: A bioecological perspective. *Frontiers in Psychology*, 11, 1818.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01818>
- Guldenoglu, B. N. D. (2020). The Children's Book Selection Criteria: Evidence from Preschool and Primary School Teachers. *Educational research and reviews*, 15(11), 645-661. DOI: 10.5897/ERR2020.4066
- Hačatřjana, L., & Namsone, D. (2024). Breaking Down the Concept of Students' Thinking and Reasoning Skills for Implementation in the Classroom. *Journal of Intelligence*, 12(11), 109. <https://doi.org/10.3390/jintelligence12110109>
- Haridussõnastik. (s.a.). *Lastekirjandus*. <https://arhiiv.eki.ee/dict/haridus/index.cgi?Q=lastekirjandus&F=M&C06=et>
- Józsa, K., Oo, T. Z., Borbélyová, D., & Podráczky, J. (2024). Deductive reasoning skills in children aged 4–8 years old. *Journal of Intelligence*, 12(3), 33.
<https://doi.org/10.3390/jintelligence12030033>
- Karatsareas, P. (2022). Semi-Structured Interviews. In R. Kircher & L. Zipp (Eds.), *Research Methods In Language Attitudes* (pp. 99–113). chapter, Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108867788.010>
- Karm, M. (s.a.) *Õppemeetodid*. Tartu Ülikool. <https://sisu.ut.ee/aktiivope/oppemeetodid/>
- Kruse, K. (2002). Introduction to Instructional Design and the ADDIE Model.
<https://docshare01.docshare.tips/files/12024/120247130.pdf>
- Krusten, R. (1995). *Eesti Lastekirjandus*. Elamatar

- Krusten, R., Kumberg, K., Mürsepp, M., Niitra, M., Ojala, H., Palm, J., Reidolv, M., & Tarrend, A. (2006). Lastekirjandus. Ü. Väljataga (toim), *Lastekirjanduse sõnastik* (lk 102). Tallinn: Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus.
- Linno, M. (2020). Transkribeerimine. <https://sisu.ut.ee/kvalitatiivne/transkribeerimine/>
- Mayring, P. (2022). *Qualitative content analysis: A step-by-step guide*. SAGE.
<https://sk.sagepub.com/book/mono/preview/qualitative-content-analysis-a-step-by-step-guide.pdf>
- Mürsepp, M. (2010). Väärtuste kujundamine keele ja kõne õpetamise ja lastekirjanduse kaudu. M. Veisson (toim), *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias* (lk 27-42). Eesti Keele Sihtasutus
- Nicolopoulou, A., Hale, E., Leech, K., Weinraub, M. & Maurer, G. (2024). Shared Picturebook Reading in a Preschool Class: Promoting Narrative Comprehension through Inferential Talk and Text Difficulty. *Early Childhood Education Journal*, 52(7), 1707–1723. <https://doi.org/10.1007/s10643-023-01497-5>
- Nyborg, G., Mjelve, L. H., Edwards, A., & Crozier, W. R. (2020). Teachers' strategies for enhancing shy children's engagement in oral activities: necessary, but insufficient? *International Journal of Inclusive Education*, 26(7), 643–658.
<https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1711538>
- Olev, A. & Alumäe, T. (2022). Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service. *Baltic Journal of Modern Computing* 10(3), 409–421.
DOI:10.22364/bjmc.2022.10.3.14
- OpenAI. (2026). *ChatGPT* (January–February 2026 version) [Large language model].
<https://chatgpt.com/>
- Padrik, M., Hallap, M., & Kiiver, K. (2024). Suhtluspädevus. P. Häidkind, & P. Soodla (toim), *Erivajadustega õppijad Eesti haridussüsteemis: märkamine, hindamine ja õpetamine* (lk 307–339). TÜ Kirjastus.
- Raud, E. (2012). *Sipsik*. Tammerraamat.
- Ricco, R. B. (2015). Development of reasoning. In R. M. Lerner (Ed.-in-Chief), L. S. Liben, & U. M. Müller (Eds.), *Handbook of child psychology and developmental science: Vol. 2. Cognitive processes* (7th ed., pp. 519–570). Wiley.
https://www.researchgate.net/publication/310591002_Development_of_Reasoning

- Škarić, H., & Salhab, M. (2024). The impact of reading on children's cognitive and language development. *MAP Education and Humanities*, 5, 37-50.
<https://doi.org/10.53880/2744-2373.2024.5.37>
- Soboleva, K. (2021). *Lasteaia rühma ühisarutelu eelised ja väljakutsed koolieelse lasteasutuse õpetajate hinnangul 3-7-aastaste laste puhul*. [bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/73156>
- Suur, K. (2024). *6-7 aastaste laste jutustamisoskuse arendamine pildiraamatute abil*. [bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <https://hdl.handle.net/10062/100104>
- Sõnaveeb. (s.a.)*.
<https://xn--snaveeb-10a.ee/search/unif/dlall/dsall/%C3%B5ppmaterjal/1/est>
- Säre, E. (2018). *Developing the reasoning skills of pre-schoolers through Philosophy for Children*. University of Tartu Press
- Säre, E., Tulviste, T., & Luik, P. (2017). The function of questions in developing a preschooler's verbal reasoning skills during philosophical group discussions. *Early Child Development and Care*, 189(4), 555–568.
<https://doi.org/10.1080/03004430.2017.1331221>
- Taimalu, M., Uibu, K., & Leola, H. (2020). Principles and goals that determine the choice of Estonian language and mathematics learning materials as reported by pre-school and primary school teachers. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 8(2), 164–191. <https://doi.org/10.12697/eha.2020.8.2.07>
- Tjäre, S., & Heikkilä, M. (2023). Planning and interaction: Teachers' views on pre-primary read-alouds. *Journal of Early Childhood Education Research*, 12(3), 214–236.
<https://doi.org/10.58955/jecer.136127>
- Villems, A., Kusmin, M., Peets, M-L., Plank, T., Puusaar, M., Pilt, L., Varendi, M., Sutt, E., Kusnets, K., Kampus, E., Marandi, T., & Rogalevitš, V. (koost). (2012). *Juhend kvaliteetse õpiobjekti loomiseks*. Eesti Infotehnoloogia Sihtasutus
- Yarali, K. T., & Aytar, G. A. (2020). The Effectiveness of Storyline-Based Education Program on Critical Thinking Skills of Preschool Children. *Education and Science*, 46(205), 137-159. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2020.8698>

Lisad

Lisa 1. Uuringus osalenute taustaandmed

Tabel 1: Uuringus osalenute taustaandmed

Pseudonüüm	Haridustase	Lasteaias töötatud aastad	6–7-aastaste lastega töötatud aastad
Õ1	Kõrgem haridus	40	10
Õ2	Magister	9	2
Õ3	Kutsekeskharidus + pedagoogilised kompetentsid	20	7
Õ4	Keskeriharidus + eelkoolipedagoogika kursus	44	7
Õ5	Magister	10	4
Õ6	Keskeri	26	9
Õ7	Kõrgharidus	19	4
Õ8	Bakalareus	5	3

Lisa 2. Intervjuukava

Sissejuhatus

Aitäh, et olete nõustunud osalema meie bakalaureusetöö raames läbiviidavas uuringus. Uuring kannab pealkirja „Õppematerjal 6–7-aastaste laste arutlusoskuse arendamiseks Eno Raua „Sipsiku“ põhjal ja lasteaiaõpetajate tagasiside õppematerjalile“.

Uuringu eesmärk on koostada ning hinnata 6–7-aastaste laste arutlusoskuse arendamiseks loodud õppematerjali sobivust ja kasutatavust ning koguda lasteaiaõpetajate tagasisidet õppematerjali sisu, ülesehituse ja rakendamise kohta rühmatöös.

Intervjuu salvestatakse, et tagada vastuste täpne taasesitamine ja korrektne analüüs. Vestluse käigus võin teha ka lühikesi märkmeid. Kogutud andmeid kasutatakse üksnes käesoleva bakalaureusetöö raames ning tagatud on Teie anonüümsus ja konfidentsiaalsus. Intervjuus osalemine on vabatahtlik ning Teil on õigus igal ajal oma nõusolek tagasi võtta või keelduda mõnele küsimusele vastamast.

Kas olete nõus intervjuu salvestamisega ja valmis vestlust alustama?

Taustaküsimused

1. Milline on Teie haridus ja ametikoht?
2. Mitu aastat olete töötanud lasteaiaõpetajana?
3. Mitu aastat olete töötanud 6–7-aastaste lastega ?

Küsimused õppematerjali koostamise kohta

1. Milliseid põhimõtteid peaks Teie hinnangul järgima õppematerjali koostamisel, et see toetaks 6–7-aastaste laste arutlemisoskuse arengut?
2. Millist rolli mängivad Teie kogemuse põhjal avatud ja põhjendamist nõudvad küsimused laste arutlemisoskuse kujunemisel?
3. Kuidas peaks õppematerjal olema üles ehitatud, et see soodustaks laste aktiivset osalemist ja arutelu kujunemist rühmas?

Küsimused õppematerjali teksti, pildimaterjali ja arutlusoskuse toetamise kohta

1. Kuidas toetasid õppematerjalis kasutatud küsimused laste arutlemisoskuse arengut?
2. Mil viisil aitasid seeriapildid lastel luua seoseid, põhjendada oma mõtteid või väljendada oma arvamust?

3. Kas Teie hinnangul seeriapiltide juurde lisatud küsimused on asjakohased ja toetavad arutlusoskust?
4. Kuidas Teie hinnangul mõjutas teksti, seeriapiltide ja küsimuste koos kasutamine laste osalemist arutelus?

Küsimused õppematerjali eakohasuse, köitvuse ja kujunduse kohta

1. Kuidas hindate õppematerjali eakohasust 6–7-aastaste laste jaoks? Tooge näiteid.
2. Kuidas hindate õppematerjali visuaalset kujundust ja seeriapiltide ülesehitust ning arusaadavust laste jaoks?
3. Kas Teie hinnangul õppematerjali kujundus toetas laste kaasatust tegevusse?
4. Kui köitev ja motiveeriv oli õppematerjal laste jaoks? Milles see väljendus?

Muudatusettepanekud

1. Milliseid muudatusi või täiendusi soovitate teha õppematerjali küsimuste osas, et paremini toetada arutlemisoskust?
2. Milliseid muudatusi soovitate teha seeriapiltide osas?
3. Milliseid muudatusi soovitate teha õppematerjali ülesehituse või kasutusjuhiste osas?
4. Millest tundsite õppematerjali kasutamisel puudust või mida tuleks teie arvates kindlasti täiendada/lisada?

Lõpetuseks

1. Kas kasutaksite õppematerjali ka edaspidi? Palun põhjendage.
2. Kas on veel midagi, mida sooviksite õppematerjali või selle kasutamise kohta lisada?

Suur tänu Teie vastuste ja panuse eest meie bakalaureusetöö valmimisse. Kinnitan, et Teie vastuseid kasutatakse üksnes nimetatud bakalaureusetöö raames ning Teie ananüümus on tagatud.

Lisa 3. Väljavõte QCAMap kodeerimisest

KÜSIJA:

Aitäh. Järgnevad küsimused on õppematerjali, teksti, pildimaterjali ja arutlusoskuse toetamise kohta.

Küsimus number üks, kuidas toetasid õppematerjalist kasutatud küsimused laste arutlemisoskuse arengut?

Õ3:

Küsimused olid head. Oluline oligi õpetaja arusaamine, milliseid küsimusi ta valminud materjalist ise kasutas, millised olid tema rühma lastele eakohased. Oluline kogu selle arutelu suunamisel ongi tegelikult õpetajal, õpetaja sekkumine või osalemine arutelus. Kuna lihtsalt küsimuse õhku paiskamine ei vii alati edasi, lapsed on vahest arad, nad ei julge alati vastata, siis sellisel juhul

õpetaja suunab, et lisaks nendele küsimustele, mis olid kirja pandud, pidi õpetaja ka ikkagi ise juurde küsima ja lapsi toetama. Et, aga iseenesest nad toetasid, kuna nad olid üldisemad, lastel oli võimalus mõelda enda peale, enda fantaasiat kasutada. Arvestades koolieelikuid, nemad enam ei kipu üksteise pealt maha peegeldama, kopeerima vastuseid. Siis sellisel juhul lapsed ikkagi mõtlesid oma vastuseid ja see natukene läheb võistluseks neil, kuna igaüks üritab leida endale sobilikku vastust, tahab teises parem olla, unikaalsem, erilisem. Et jah, minu hinnangul toetasid küll.

KÜSIJA:

Aitäh. Teine küsimus, mil viisil aitasid seeriapildid lastel luua seoseid, põhjendada oma mõtteid või väljendada oma arvamust?

Õ3:

Aitasid, kuid mina ei näe koolieelikutel enam vajadust pildimaterjali jaoks, kuna nad peaksid oskama juba iseenda mõtteid jagada ilma suurema toeta. Väiksematel lastel küll, jah, kuna meil on ka rühmas väiksemaid, viieaastaseid, ka mõni nelja-aastane, siis pigem pildimaterjal toetas neid. Aga kasutasime mõlemaid küsimusi, nii pildimaterjali küsimusi kui ka teisi küsimusi, siis saan väita, et pigem väiksematel lastel olid pildid kasulikumad. Samas jällegi, kui laps ikkagi natukene toppama jäi või segadus tekkis ja ma ei soovinud väga sekkuda, siis sellisel juhul reastatud seeriapildid aitasid tegelikult lapsel oma mõtteid koguda. Ta kasvõi hakkas pildi järgi jutustama ja sealt juba teiste lastega üheskoos tekkis arutelu. Et võin öelda küll, et tegelikult ta toetas ja mõnede laste jaoks oli ta kindlasti vajalik.

Lisaks omavahel piltide järgi jutustades oli näha, et neile see tegevus meeldis, arutleti üheskoos, isegi vahepeal tekkisid väiksemad vaidlused. Ja seegi on osa arengust, laps peab oskama enda seisukohta põhjendada ja arutleda miks tema ettepanek või mõte õige on.

RQ2-5

RQ2-16

RQ2-12

RQ2-17

RQ2-18

RQ2-2

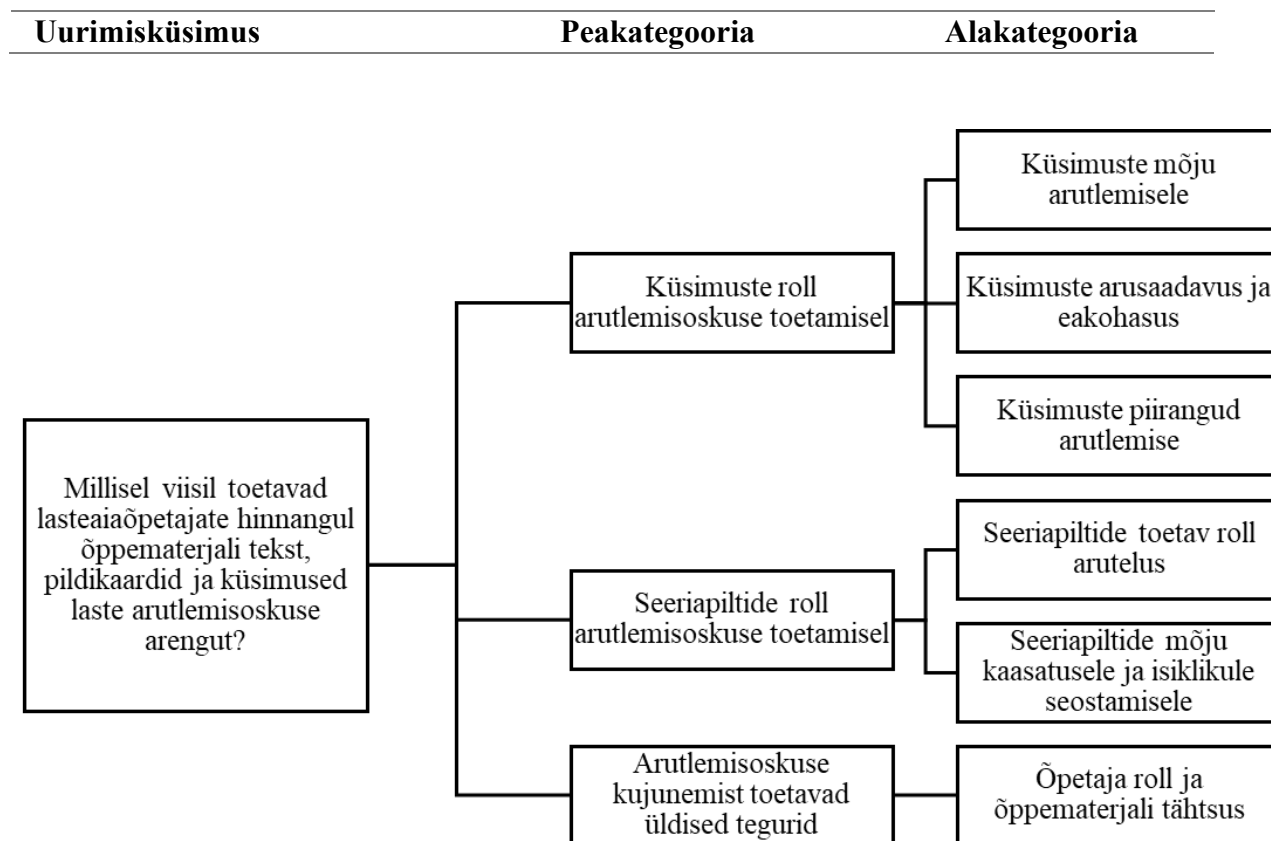
RQ2-2

RQ2-25

RQ2-6

Lisa 4. Teise uurimisküsimuse pea- ja alakategoriate jagunemine

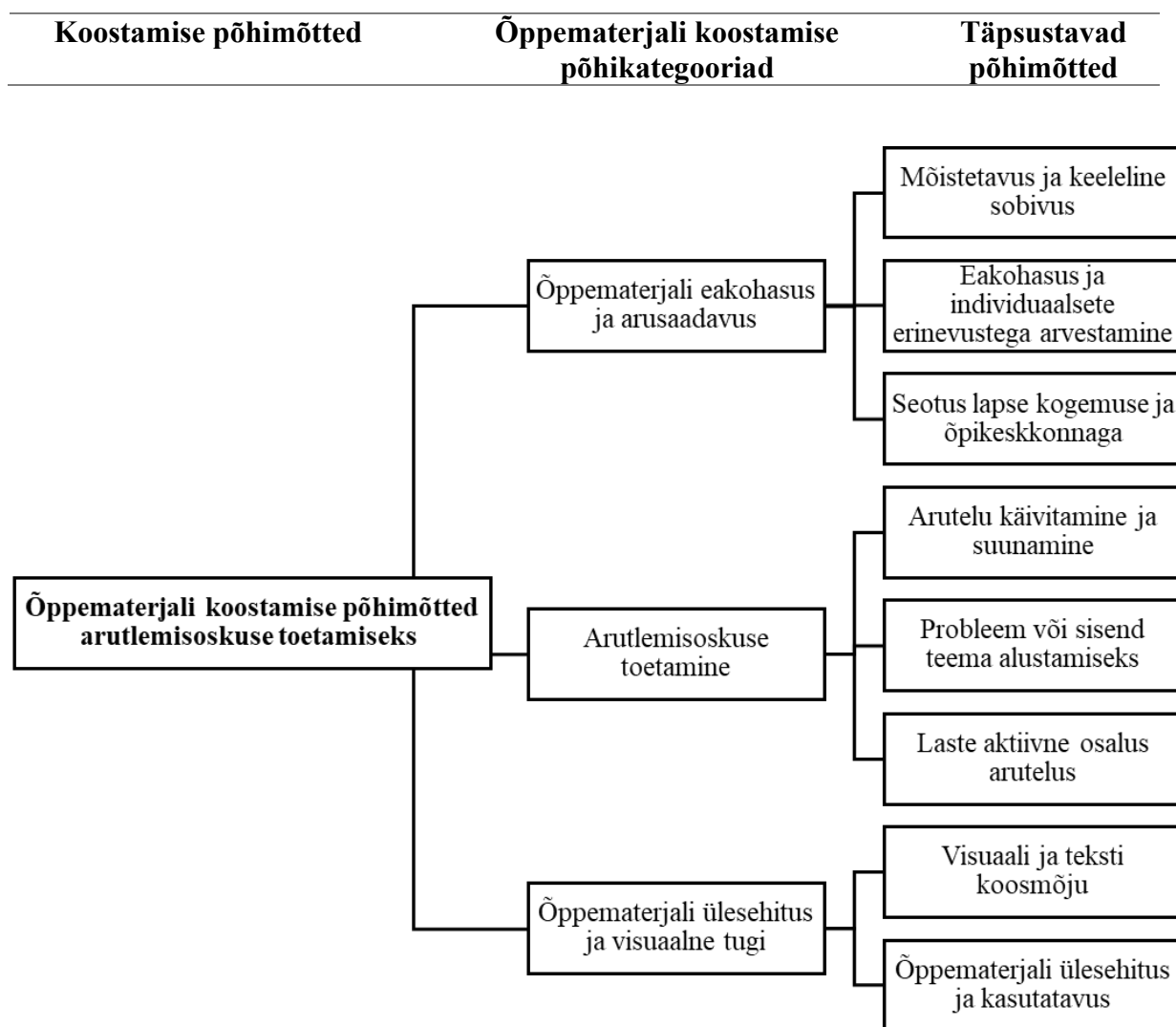
Joonis 1. Uurimisküsimuse „Millisel viisil toetavad lasteaiaõpetajate hinnangul õppematerjali tekst, pildikaardid ja küsimused laste arutlemisoskuse arengut?” pea- ja alakategoriate jagunemine

Lisa 5. Õppematerjali koostamise põhimõtted arutlemisoskuse toetamiseks

Joonis 2. Õppematerjali koostamise põhimõtted arutlemisoskuse toetamiseks.

Joonis on koostatud teoreetilistele allikatele tuginedes ning kohandatud töö autorite tõlgenduste põhjal (Alushariduse riiklik õppekava, 2025; Best European..., 2024; Blinkoff et al., 2023; Gichuru et al., 2024; Nicolopoulou et al., 2024; Säre et al., 2017; Taimalu et al., 2020).

Lisa 6. Õpetajate muudatusettepanekud ja nende rakendamine

Tabel 2. Õpetajate muudatusettepanekud ja nende rakendamine

Peakategooria	Alakategooria	Muudatusettepanek	Viidi sisse +/ ei viidud -
Küsimuste täiustamise ettepanekud	Küsimuste sõnastus ja raskusaste	Vajadus küsimusi jõukohastada vastavalt sihtrühma arengutasemele.	+
	Küsimuste arv ja struktuur	Igas peatükis kindel arv küsimusi (nt 4–5),	+
	Küsimuste roll arutelu toetamisel	Lisada põhjus-tagajärg seoseid loovaid küsimusi; lisada emotsioonidega seotud küsimusi.	+
Seeriapiltide täiustamise ettepanekud	Seeriapiltide suurus ja hulk	Seeriapildid suuremaks (A5); suurendada seeriapiltide arvu	+ -
	Seeriapiltide selgus ja sobivus	Seeriapiltidele pealkirjad ja järjekord	+
Õppematerjali ülesehitus	Õppematerjali ülesehitus ja vormistus	Materjali köitmine;	+

Lisa 7. Õppematerjal

JUHENDMATERJAL õppevahendi kasutamiseks.

Peale iga peatüki lugemist pea lastega rühmaarutelu, milles esitad lastele avatud küsimusi ja lased lastel vastata.

Näidisküsimused arutelu soodustamiseks on õppevahendis **sinise** kirjaga. Küsimused, millega aidata last pildiseeria järgi jutustada on õppevahendis *kaldkirjas*. Lase lapsel pildiseeria järgi jutustada ning tema mälu ergutamiseks kasuta jutustamist soodustavaid küsimusi.

Oluline informatsioon: Kasutama ei pea kõiki näidisküsimusi. Õpetaja saab valida just need küsimused, mis sobivad parasjagu laste vanuse, huvi ja arutelutempoga. Vajadusel võib küsimusi lihtsustada või ümber sõnastada, nii et küsimuse keskne mõte jääb alles. /-märgiga eraldatud on küsimused näidisküsimused mida saab kasutada arutelu toetamiseks siis, kui õpetaja tunneb, et esialgne küsimus vajab jõukohastamist.

Pildiseeriat on võimalik kasutada mitmel moel: õpetaja võib jutu lugemise ajal pilte lastele näidata ja need ise õigesse järjekorda seada. Samuti võivad lapsed pärast jutu lugemist ühiselt arutledes pildid ise ritta seada ning loo pildiseeria ja esitatavate küsimuste abil uuesti jutustada.

MART, ANU JA SIPSIK

1. Miks Mart Sipsiku tegi?
2. Miks Mart jätkas nuku tegemist, kuigi see oli raske ja tal oli valu?
3. Kui nukk valmis sai, siis miks oli Mart õnnetu?
4. Kuidas Sina ennast tunned, kui saad midagi ise teha või valmis meisterdada?
5. Mis teeb ühest nukust erilise nuku? Miks?

MART, ANU JA SIPSIK

1. Kes on Mart ja Anu?
2. Miks tahtis Mart Anule nuku õmmelda?
3. Mis asju läks nuku tegemiseks vaja?
4. Kes aitas Mardil nukku õmmelda?
5. Kuidas nukk sai endale nimeks Sipsik?
6. Miks Mart oli rõõmus, et ta Anule nuku tegi?

ANU SÜNNIPÄEV

1. Miks on sünnipäev tore päev?
2. Kas tähtsam on kingitus või inimesed, kes su sünnipäeval kohal on? / Kas sulle meeldivad rohkem kingid või külalised? / Mis on sünnipäeval tähtsam – kingitused või inimesed? Miks?
3. Kuidas Anu võis end tunda, kui Sipsik temaga rääkis? Mida Sina tunneksid, kui Sinu nukk või mänguasi äkki rääkima hakkaks?
4. Kas Sipsik oli Sinu arvates päriselt elus või kujutas Anu seda ette? Miks sa nii arvad?

ANU SÜNNIPÄEV

1. *Kui vanaks Anu sai? Kuidas sa seda tead?*
2. *Milliseid kingitusi Anu sünnipäevaks sai?*
3. *Millise kingituse üle oli Anul kõige suurem rõõm?*
4. *Mis sa arvad, miks oli Anul Sipsiku üle palju parem meel kui teiste kingituste üle?*

ANU TELEVIISOR

1. Miks Anu tahtis endale televiisorit teha?
2. Kuidas saab mängida siis, kui päris asja ei ole?
3. Kas mänguasi peab alati olema päris, et sellega mängida saaks?

ANU TELEVIISOR

1. *Kuidas Anu endale televiisori meisterdas? Mida ta selleks kasutas?*
2. *Millist filmi Anu kõigepealt enda meisterdatud televiisorist vaatas?*
3. *Milline on Mardi meelest õige televiisor, mis sellel olema peab?*
4. *Kuidas aitas Mart Anul televiisorit valmistada ?*
5. *Kes tahtis Anu ja Mardi meisterdatud televiisoris esineda? Mida selles esinemises tehti?*

ANU ÜKSI KODUS

1. Miks Anu alguses kartis üksi kodus olla?
2. Mis aitas Anul hirmust üle saada? / Miks Anu enam ei kartnud üksi kodus olla?
3. Kuidas Sipsik Anut aitas?
4. Mis sind aitaks, kui sa peaksid natuke aega üksi olema?
5. Kas üksi olemine on alati halb, või võib see vahel ka hea olla?

ANU ÜKSI KODUS

1. *Miks jäi Anu üksinda koju?*
2. *Mida ema ja isa ütlesid, et Anu võiks teha, et tal oleks üksi kodus julgem olla?*
3. *Mida Anu tegi, et tal ei oleks hirmus üksi olla?*
4. *Miks Anu kartis raadiost kostuvat muusikat?*
5. *Kes aitas Anut, et ta ei kardaks?*
6. *Mida Anu ja Sipsik kahekesi kodus olles tegid?*

SIPSIK VAATAB TIHASEID

1. Miks on talv lindudele raske? / Miks on lindudel talvel abi vaja? Missugust abi nad vajavad?
2. Miks otsustas Mart lindudele söögimaja teha?
3. Mis sa arvad, miks linnud söögimaja ei leidnud?
4. Miks oli Anu akna juures igav vaadata ja oodata?
5. Kuidas sina ennast tunned, kui pead kaua ootama?

SIPSIK VAATAB TIHASEID

1. *Kes lendas Anu ja Mardi akna taha? Miks?*
2. *Mida Mart lindudele meisterdas?*
3. *Mida pani ema söögimaja lindudele söögiks?*
4. *Kui linnud söögimaja leidsid, siis miks nad ootamatult söögimajast ära lendasid?*
5. *Kuidas Anu edaspidi linde jälgis?*

SIPSIKU SALADUS

1. Miks tahtis Anu Sipsikule tähti õpetada?
2. Miks võttis Anu riiulist Hiina-raamatu?
3. Miks tahtis Anu, et Hiina-raamat oleks saladus?
4. Kuidas isa aru sai, et keegi oli tema raamatu võtnud?
5. Miks Anu raamatu võtmise üles tunnistas?

SIPSIKU SALADUS

1. *Mida Anu ja vanaema tegid, kui nad kodus olid?*
2. *Miks ei küsinud Anu vanaema käest pannkooke?*
3. *Millise raamatu Anu riiulist võttis?*
4. *Miks ei tohtinud Sipsik raamatu võtmisest mitte kellelegi rääkida?*
5. *Miks oli Anu kurb?*

SIPSIK JA KEVADISED VEED

1. Miks Anu ja Sipsik tahtsid õue minna?
2. Miks pidid Anu ja Sipsik õue minekuks soojalt riidesse panema?
3. Millega Anu õues mängis? Mis tema riietega mängides juhtus? Mis Sipsikuga õues juhtus?
4. Miks ei tohi märgade riietega õues olla/õue jääda? Miks jäi Anu peale õues käimist haigeks?
5. Kuidas saab sõber oma haiget sõpra aidata? / Kuidas saad sina oma sõpra/õde/venda aidata, kui ta haigeks jääb?

SIPSIK JA KEVADISED VEED

1. *Miks tahtis Anu õue minna?*
2. *Millised kevadised märgid olid õues?*
3. *Mida Anu Sipsikule selga pani, et tal õues külm ei hakkaks?*
4. *Mida Anu ja Sipsik õues tegid?*
5. *Mis Anuga püüas õues-käiku juhtus?*
6. *Kuidas lõbustas Sipsik haigevoodis olevat Anut?*

SIPSIKU TAKSOSÕIT

1. Mis sa arvad, mida Anu tundis, kui ta aru sai, et oli Sipsiku taksosse unustanud? Mida sina tunnend, kui oled midagi ära kaotanud?
2. Mida Sipsik võis tunda, kui Anu ta autosse unustas?
3. Miks Sipsik ei tahtnud, et võõras tüdruk ta endale võtab?
4. Mis sa arvad, miks taksojuht Sipsiku Anule tagasi viis?
5. Kuidas sina käitud, kui leiad midagi, mis ei ole sinu oma?

SIPSIKU TAKSOSÕIT

1. *Kuhu ema, isa, Anu, Mart ja Sipsik läksid?*
2. *Miks Anu Sipsiku kaasa võttis?*
3. *Mis Sipsikuga juhtus, kui Anu ja ta pere taksost väljusid?*
4. *Mida Sipsik takso tagaistmel istudes nägi?*
5. *Mida tahtis võõras tüdruk Sipsikuga teha?*
6. *Kuidas Sipsik Anu juurde tagasi jõudis?*

SIPSIKU REIS KUULE

1. Miks Anule ja Mardile tuli mõte raketti mängida? / kuidas tuli Anule ja Mardile mõte rakett ehitada?
2. Kuidas sina end tunneksid, kui sinu sõber tahab reisida kaugemale ja olla kaua aega ära?
3. Miks Sipsik just kuule lendas? Miks ta seda öösel tegema pidi?
4. Mis oleks võinud Sipsikuga reisel juhtuda? Mis oleks võinud minna teistmoodi või valesti?
5. Kui sina saaksid koos Sipsikuga kuule reisida, siis mida sa kaasa võtaksid või mida sa seal teeksid?

SIPSIKU REIS KUULE

1. *Mida isa ajalehest luges?*
2. *Millest Anu ja Mart raketi ehitasid?*
3. *Kuhu Sipsik lennata tahtis?*
4. *Kuidas Sipsik raketiga kuu peale minna sai? /Kes aitasid Sipsikul kuu peale minna?*
5. *Kust Anu ja Mart Sipsiku hommikul leidsid?*

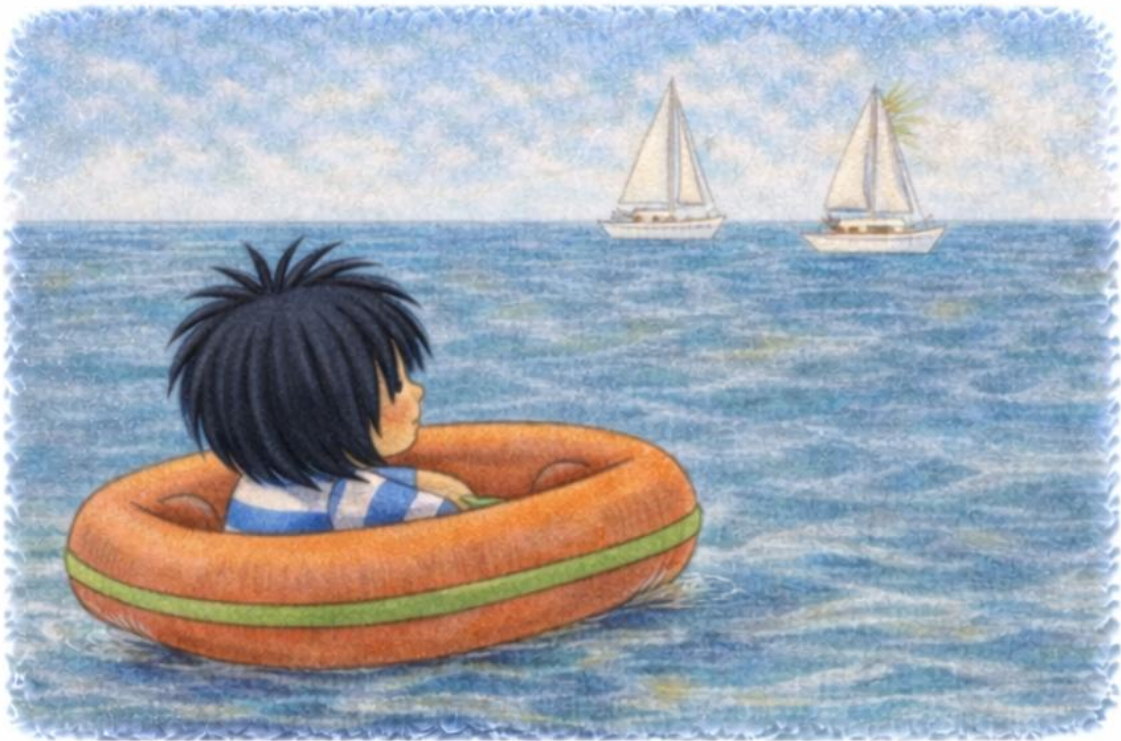

SIPSIKU MERESÕIT

1. Miks ei saanud Sipsikut mere äärde kaasa võtta?
2. Mida tahtis Sipsik mere ääres teha? / Mida ütles Anu Sipsikule enne kui ta merele läks? / Miks on hea sõpra kuulata?
3. Kuidas Anu võis end tunda, kui Sipsik kaugele sõitis? Miks sa nii arvad?
4. Mis juhtus Anuga, kui tal tekkis hirm? Mida Anu tegi, kui ta kartis? Kas hirm võib vahel ka kasulik olla?
5. Mida me peame vee ääres alati meeles pidama? Mis võib juhtuda, kui me reegleid ei järgi?

SIPSIKU MERESÕIT

1. *Mida Anu tavaliselt mere ääres tegi?*
2. *Miks tahtis Sipsik mere äärde kaasa minna?*
3. *Kuidas Sipsik mere äärde reisis?*
4. *Mida Sipsik mere ääres tegi?*
5. *Mille juurde Sipsik sõita tahtis?*
6. *Kuidas Anu Sipsikut aitas?*

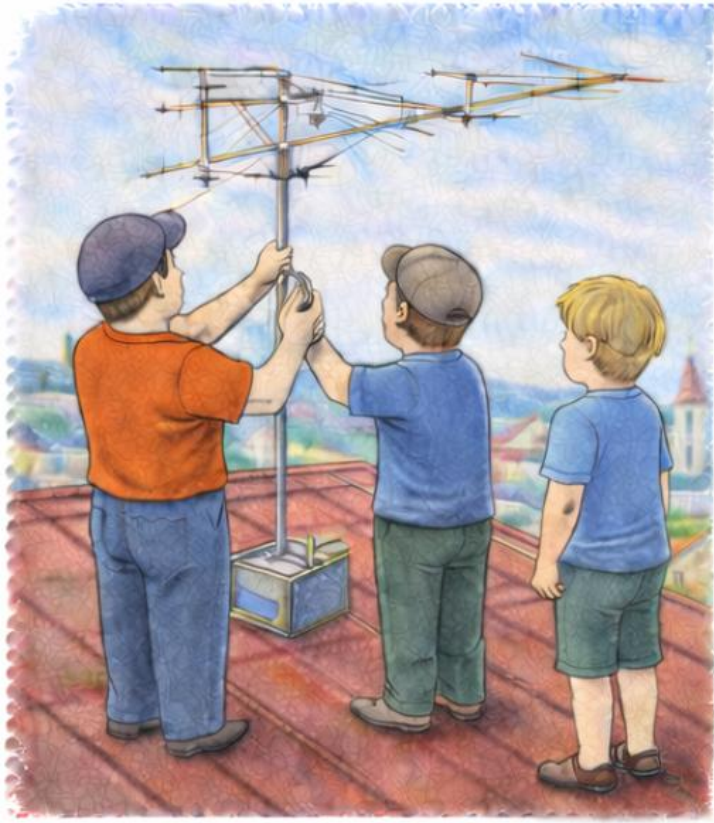

SIPSIK KÄIB KATUSEL

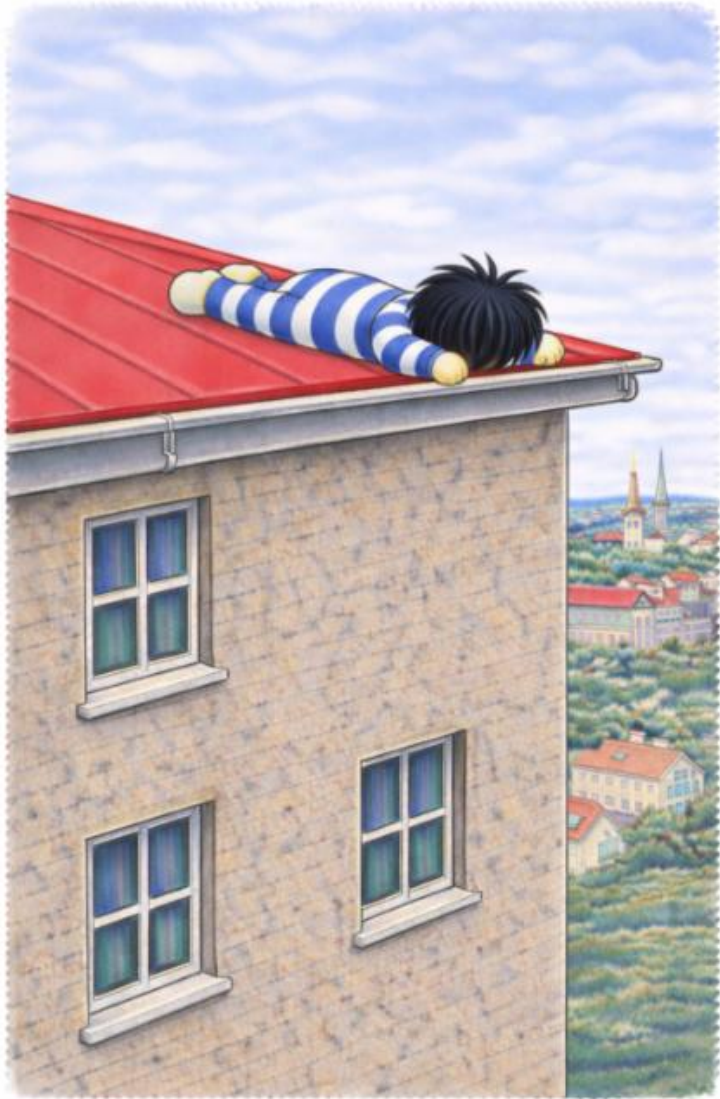
1. Miks tahtis Sipsik katusele minna, kuigi see on ohtlik?
2. Kuidas Anu ennast tundis, kui Sipsik katusele alla kukkuma hakkas?
3. Miks otsustas Anu Sipsikut aidata? Kas sõbra aitamine on alati lihtne?
4. Kuidas Sipsik katusele alla sai? / Mis oleks võinud juhtuda, kui lapsed poleks lina toonud ja koos tegutsenud? Miks on mõnikord oluline tegutseda koos, mitte üksi?
5. Millised on kohad, kuhu laps ei tohiks ilma täiskasvanuta minna ja miks?

SIPSIK KÄIB KATUSEL

1. *Kellega koos Mart katusele käis?*
2. *Miks tahtis Sipsik katusele minna?*
3. *Kuidas aitas Anu Sipsikul katusele ringi vaadata?*
4. *Mis Sipsikuga katusele juhtus?*
5. *Kes aitasid Sipsiku katusele alla?*

SIPSIK SEENEL

1. Mida ema Anule metsas õpetas? / Miks tuleb seeni lõigata noaga ja mitte käega kiskuda?
2. Miks ütles Anu, et tema korjab ainult neid seeni, mida ta tunneb?
3. Miks ema ei tahtnud, et Anu Sipsiku metsa kaasa võtab? / Kuidas saab hoolitseda selle eest, et keegi metsas ära ei kaoks?
4. Kuidas Anu ennast tundis, kui Sipsik kadunud oli? / Miks peab metsas ettevaatlik olema?
5. Kuidas on metsas sõpra kõige parem leida? / Mida teha siis, kui sa ise metsas ära eksid?

SIPSIK SEENEL

1. *Kellega koos Anu metsa läks? Kuidas nad sinna said?*
2. *Kuidas Sipsik seenele läks?*
3. *Mis seene Sipsik esimesena metsast leidis? Milline see seen oli?*
4. *Missuguseid seeni Anu korjas?*
5. *Mis Anu ja Sipsikuga metsas juhtus? Kuidas Anu Sipsiku ära kaotas? Kuidas nad teineteist jälle üles leidsid?*

SIPSIK TEEB SPORTI

1. Miks Anu arvas, et Sipsik peaks sporti tegema? / Millist sporti sina kõige rohkem armastad ja miks?
2. Kas kõike peab kohe hästi oskama? / Kuidas saadakse mingis spordialas osavaks?
3. Miks Maie arvas, et Sipsik võib vette minnes ohtu sattuda?
4. Kuidas päästerõngas Sipsikut aitas? / Miks oli oluline ettevaatlik olla?
5. Mida oleks Anu pidanud teistmoodi tegema? / Mida Anu ja Maie pärast Sipsikuga juhtunud õppisid?

SIPSIK TEEB SPORTI

1. *Miks Anu arvas, et Sipsik võiks sporti teha?*
2. *Miks Sipsik arvas, et temast ei saa head jalgpallimängijat?*
3. *Mis Maie arvates võib Sipsikuga juhtuda, kui ta ujuma läheb?*
4. *Mille tüdrukud Sipsikule vette kaasa panid?*
5. *Mis Sipsikuga juhtus, kui Anu ja Maie marju sõid?*
6. *Kuidas Sipsik kuivaks sai?*
7. *Missuguses spordialas oli Sipsik Mardi arvates eriti osav? Miks ta nii arvas?*

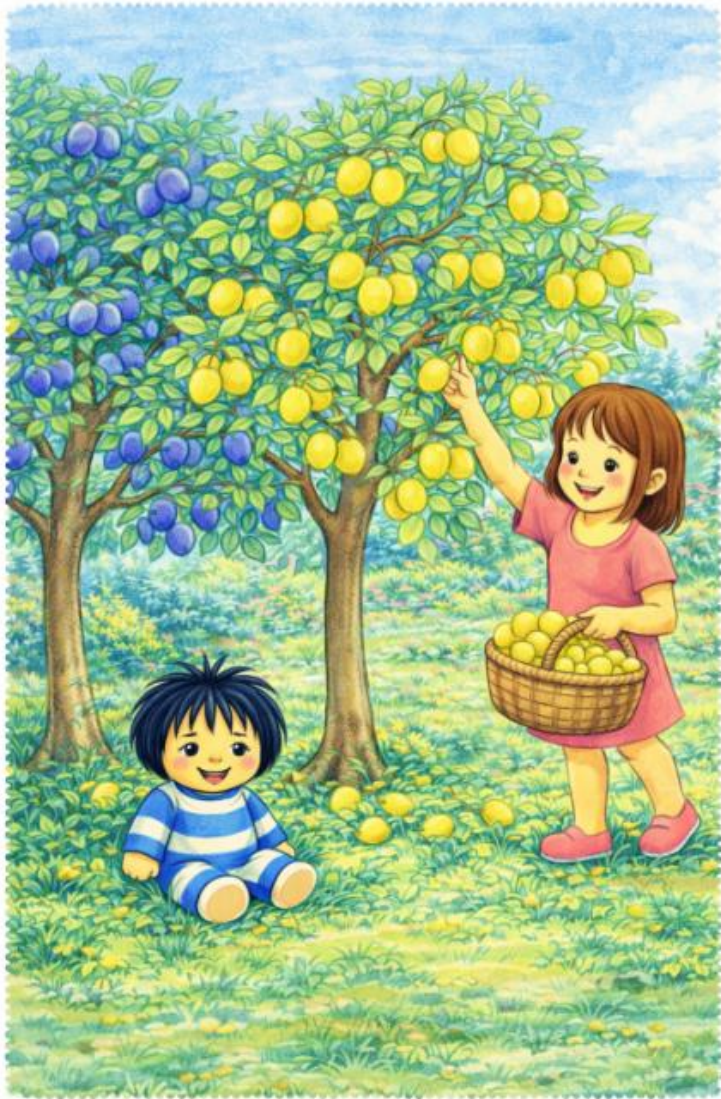

SIPSIK VÕITLEB HERILASTE GA

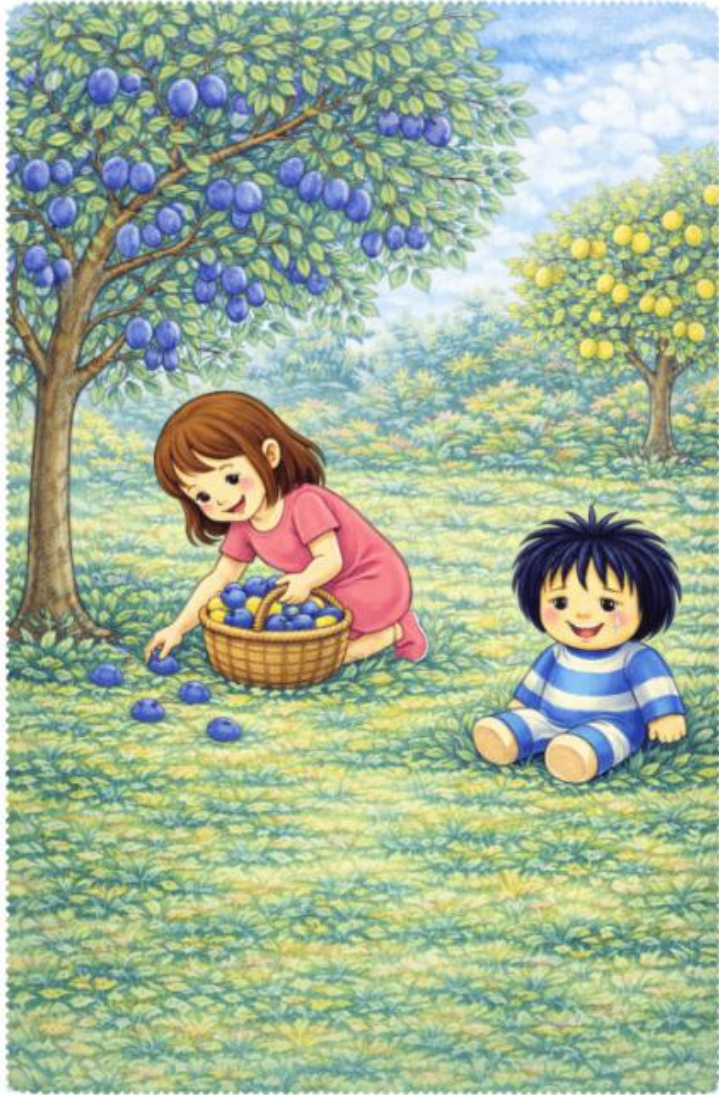
1. Miks pidi Anu ploome korjates ettevaatlik olema?
2. Miks teise ploomipuu juures pani Anu Sipsiku puust kaugemale istuma?
3. Miks herilased vihaseks said, kui Anu ploomipuud raputas? / Miks ei tohi herilasi segada?
4. Mida võis Anu tunda, kui herilased ründasid? / Kuidas Sina end tunned, kui kardad või ehmu? Mis Sind siis aitab?
5. Miks otsustas Sipsik Anut aidata ja herilasi kinni hoida? Mida see näitab Sipsiku iseloomu kohta? Kas tema tegu oli julge?

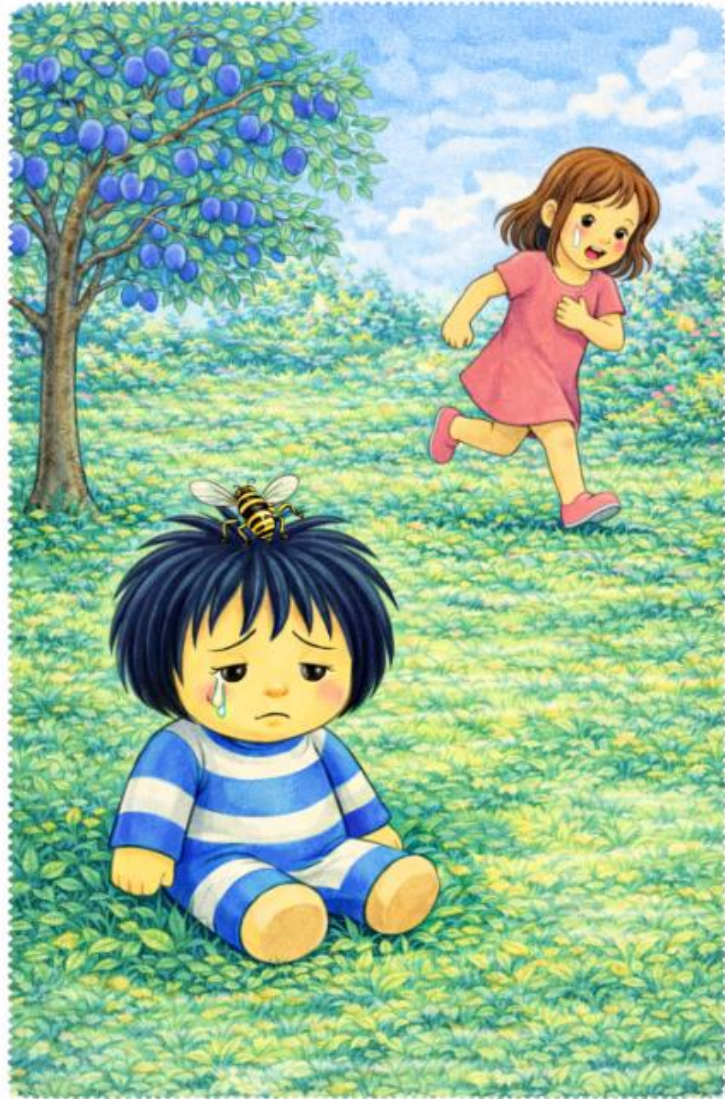
SIPSIK VÕITLEB HERILASTE GA

1. *Mida läksid Anu ja Sipsik aeda tegema?*
2. *Mida Anu Sipsikule herilaste kohta õpetas?*
3. *Milline oli Sipsiku arvates ploomide kukkumise seadus?*
4. *Kuhu pani teise ploomipuu juures Anu Sipsiku istuma?*
5. *Mis juhtus pärast seda, kui Anu ploomipuud raputas?*
6. *Mida tegi Sipsik, et Anu herilaste käest pääseks?*
7. *Kuidas õnnestus Anul Sipsik ära tuua ja korv ploome täis korjata?*

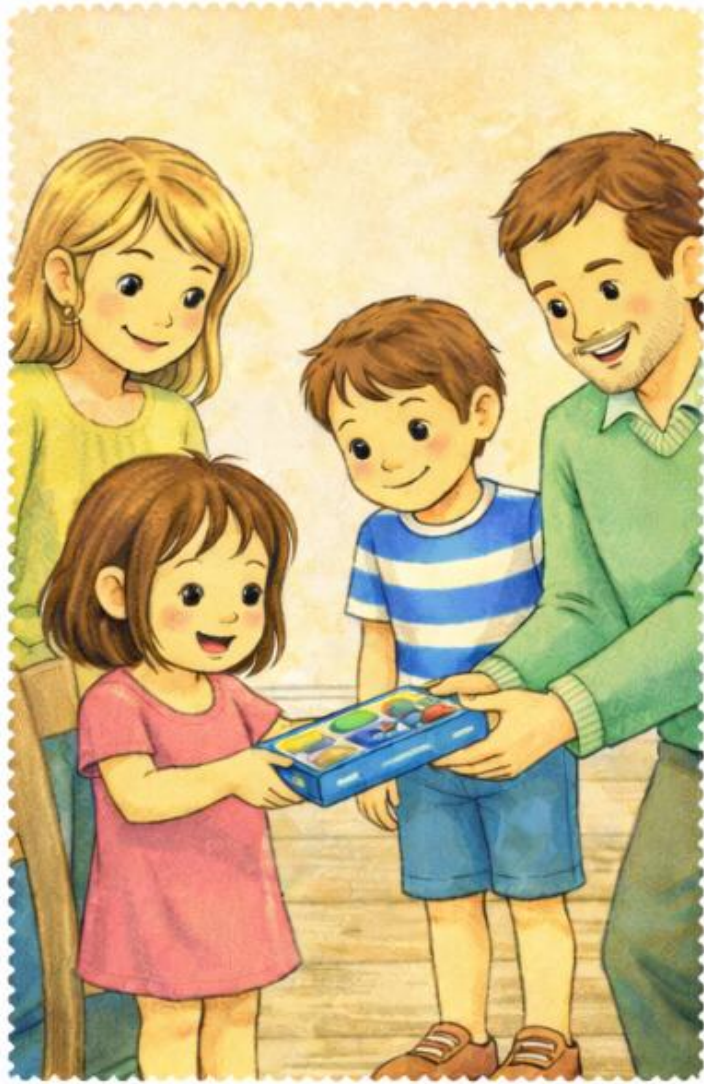

ANU JA SIPSIK

1. Miks Sipsik tõsiseks muutus, kui ta mõtles sellele, et Anu kasvab suureks?
2. Miks Anu alguses arvas, et Sipsik on kurb? Kas me saame alati ainult vaadates aru, mida teine inimene tunneb?
3. Miks arvas Sipsik, et Anu ei taha enam nukkudega mängida? Kas suureks kasvamine tähendab, et mängimine peab lõppema?
4. Kuidas saab sõber või pereliige näidata, et ta hoolib, isegi kui teine inimene on muutumas/suureks kasvamas? / Kuidas Sipsik Anut lohutas?
5. Miks tahtis Anu Sipsiku kaissu võtta?

ANU JA SIPSIK

1. Kes tulid Anu ja Mardi perele külla? Miks oli Anul ja Mardil selle üle väga hea meel?
2. Mida onu ja tädi neile tavaliselt kinkisid? Mis seekord teisiti oli?
3. Mida Sipsik tegi, samal ajal kui Anu maalis?
4. Mis Anuga juhtus, kui Sipsik talle oma mõtteid rääkis?
5. Kuidas Sipsik Anut lohutas?
6. Kelle Anu õõseks kaissu võttis?

Õppematerjali visuaalid loodi tehisintellekti rakendusega ChatGPT (OpenAI, 2026) vastavalt töö koostajate kirjeldustele, mis tuginesid Eno Raud (2012) teose „Sipsik“ tegelaskujule.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie, Tiina Kullama ja Kristel Viru

1. anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Õppematerjal 6–7-aastaste laste arutlusoskuse arendamiseks Eno Raua „Sipsiku” põhjal”, mille juhendaja on Tiia Krass, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi ADA kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Anname Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi ADA kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Oleme teadlikud, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autoritele.
4. Kinnitame, et lihtlitsentsi andmisega ei riku me teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Tiina Kullama

Kristel Viru

/digitaalselt allkirjastatud/

/digitaalselt allkirjastatud/

11.05.2026